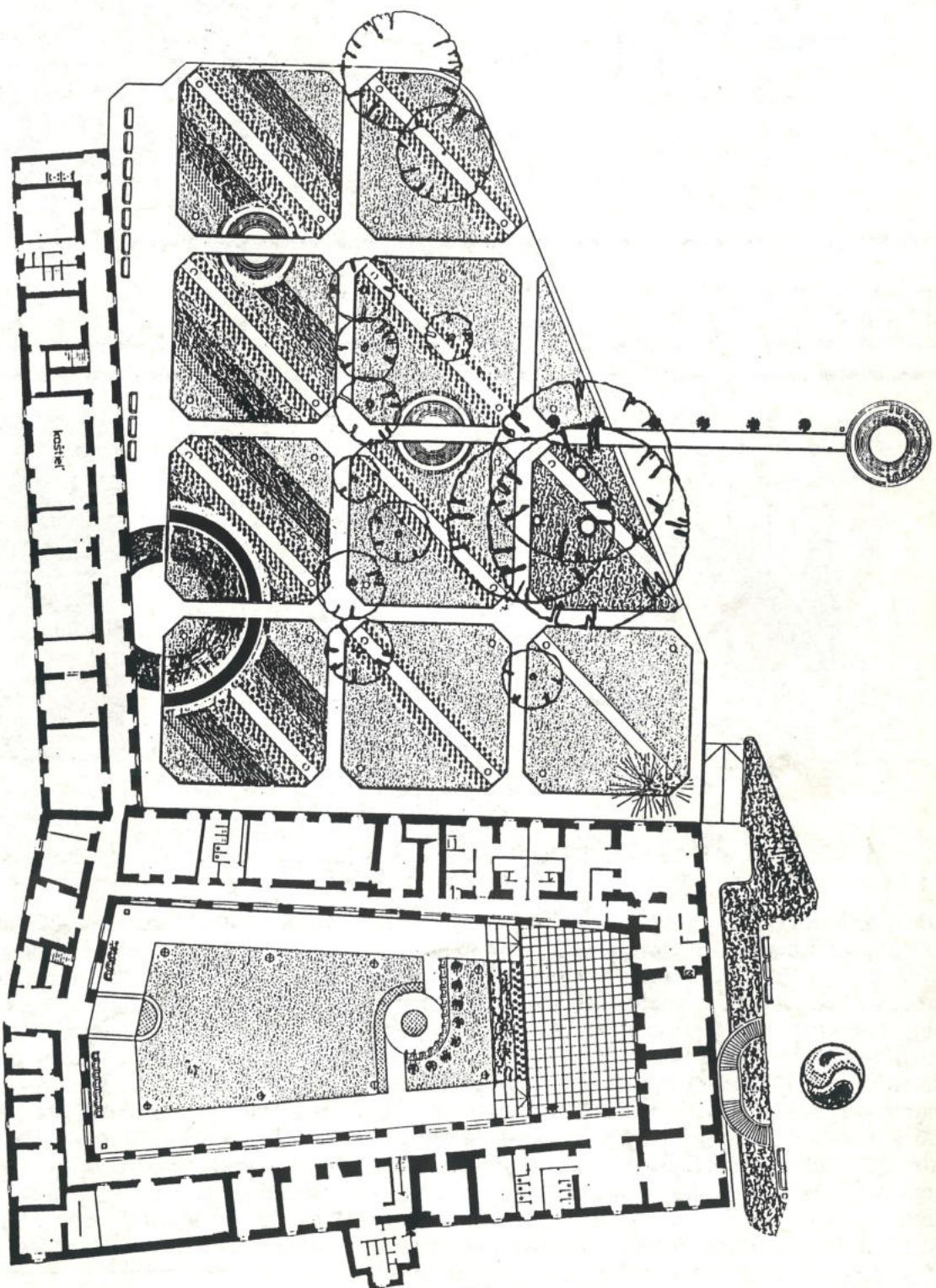

ZÁHRADA • PARK • KRAJINA

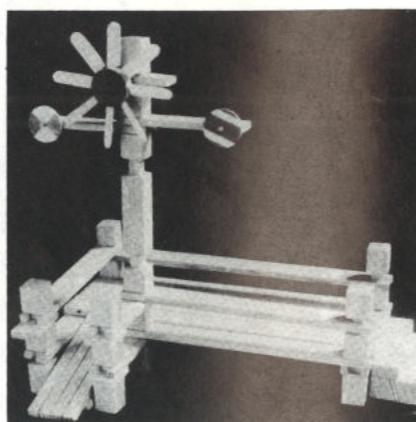
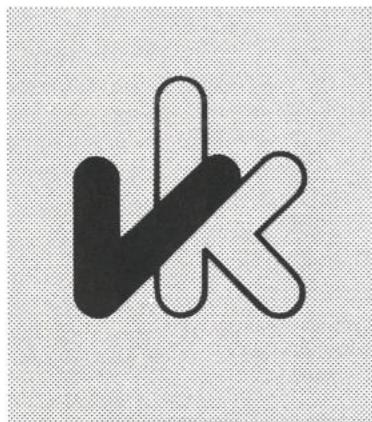

PUBLIKACE SPOLEČNOSTI PRO ZAHRADNÍ A KRAJINÁŘSKOU TVORBU ČSFR

PUBLICATION OF THE SOCIETY FOR GARDEN AND LANDSCAPE ARCHITECTURE IN CSFR

DŘEVĚNÉ ARTEFAKTY

Dřevěné horní objekty jsou určeny jak pro vybavení exteriérů i interiérů dětských zařízení, tak i jako výtvarné solitéry pro veřejná prostranství, vstupní prostory budov a pro zahrady. Tvoří vděčný námět a objekt dětských her, ale také zlidšťují neosobní výraz, tak běžný řadě interiérů i exteriérů. Objekty pomáhají dotvářet osobitý charakter prostorových řešení, dodávají jim výraznou individualitu a fantazijní rozměr, který je právě dětmi přijímán jako nezbytná součást rozvoje jejich osobnosti. Takto koncipované objekty nejsou pouze "prolézačkami", ale stávají se přáteli dětí.

Architektům, projektantům a všem zainteresovaným je k dispozici přes dvě desítky standardních druhů

**Bližší informace
obdržíte na adrese
výhradního distributora**

**ALWIL CORE a.s.,
Průběžná 76
100 31 Praha 10**

Tisk JČT Jindřichův Hradec

ZÁHRADA • PARK • KRAJINA

Vážené kolegyně, kolegové a příznivci cechu
okrasného zahradnictví a sadovnictví!

Není v současné době lehké vydávat malonákladové profesní publikace. O tom svědčí toto dvojčíslo, které dáváme dohromady koncem listopadu 1991, abychom dostali slibu daného na začátku roku, že vydáme čtyři čísla. "Záhrada - park - krajina" je zatím jedinou naší profesní publikací, kterou dává svým členům najevo "Společnost pro zahradní a krajinskou tvorbu ČSFR", že existuje a že chce pro naši profesi něco užitečného dělat.

Hlavní problém netkví v tiskárenské kapacitě, ale ve finančních prostředcích, které můžeme do této neperiodické publikace vkládat. Jsou to velmi jednoduché počty. Vytisknutí jednoho čísla v nákladu 1000 ks stojí asi 40 000,- Kčs. Ze stanovené ceny 15,- Kčs za jedno číslo se by nám mělo vrátit v ideálním případě 15 000,- Kčs zpět (za předpokladu celého rozprodeje celého nákladu). Deficit 25 000 Kčs jsme původně předpokládali překlenout z prostředků Zahrádnického sdružení ČSFR, popřípadě z placených inzerátů firem, ale první možnost skončila s prvním číslem a inzerentům se do placeného inzerování u nás moc nechce. Nám, organizátorem, nezbývá nic jiného, než hledat další cesty, chceme-li publikaci zachovat. Jaké jsou to cesty? Buď drasticky zdvihnout cenu nebo hledat sponzory, kteří by částečně hradili náklady nebo dál hledat inzerenty, kteří by za uveřejňování svých inzerátů platili stanovené částky nebo pořádat více placených akcí (semináře k aktuálním problémům našeho oboru) nebo neznáte ještě nějaké řešení? Na naši poslední valné hromadě zazněl i defenzivní názor, nevydávat nic, když na to nemáme. Ano, bylo by to asi nejjednodušší v situaci, že ze 700 našich členů se přihlásilo k odběru naší neperiodické publikace asi jen 300 zájemců, že žádnému z autorů článků nemůžeme platit honoráře obvyklé v jiných vydavatelstvích a že se proto velmi obtížně dává dohromady autorské zázemí, které by zaručilo stálou pestrost, zajímavost a vysokou profesionální pověr této naší edice. Ale řekněte sami - bylo by to povědné hodit "flintu do žita" a jít od toho?

V anketě přípravného výboru naší "Společnosti" jste Vy, kteří jste se ji zúčastnili, projevili vůli, aby byl

však změnily, vůle ke spolupráci, k součinnosti se jakoby vytratila, ta tam je energie protagonistů počáteční plamenné výzvy "Spojme se" a členové Vámi zvolené správní rady "Společnosti" zažívají pocity rovnající se téměř pocitem "kůlů v plotě". Kdoví, třeba to tak musí být. Nastala spousta starostí zásadně odlišných od těch z dob před 17. listopadem 1989. Každý z nás si chce dokázat, umí-li se udržet samostatně na vlastních nohách, je třeba se naučit plout v konkurenčním prostředí, které dnes nemá ale vždy podobu "fair play", staré podniky se rozpadají, zanikají, mění se v něco jiného, vznikají nové, takže momentálně asi platí heslo "bližší košile než kabát" každý zachraňuje předešvím sám sebe a o širší profesní vztahy nemá téměř žádný zájem. I když má tato situace jistou logiku, je ve svých důsledcích krákozkráka. Stačí se jen podívat kolem sebe, kdo vlastně hájí a rozhoduje o zájmemech zeleně, jaké zákony o zeleni jsou navrhovány a schvalovány a jak malou úlohu v nich hraje naše profese nebo se ptát, jak je možné, že se v novém živnostenském zákoně neobjevila profese "zahradník". Události spěchají a malý dobrovolně pracující kolektiv jinak plně zaměstnaných členů správní rady naší "Společnosti" nestačí být fyzicky u každého důležitého jednání. A bylo by to třeba. Na písemné návrhy a stanoviska se v rozhodujících orgánech nereaguje. Taková je naše situace koncem roku 1991. Buďte všichni ujištěni, že členové správní rady naší "Společnosti" berou své funkce nezíštně, zodpovědně a v zájmu naší profese. Ovšem ze strany Vás členů, nepocitují výraznou morální a praktickou podporu. Něco není v pořádku, musíme-li na konci roku konstatovat, že se sice hlásí k naší "Společnosti" 700 členů, ale jen 57 % jich zaplatilo svůj členský příspěvek, vydáváme-li 1000 výtisků publikace "Záhrada-park-krajina" a k jeho odběru se přihlásilo jen asi 300 členů, kdy se valné hromady zúčastní jen 67 členů. At' chceme nebo ne, tak asi stále platí stará lidová moudrost: "Nestačí jen milovat, ale vytrvat". Věřme tedy, že se vše v lepší obráti až projdeme všichni potřebnou očistnou koupelí transformačního období v němž se projeví kdo je

esní časopis a též jeho název "Záhrada na" vyšel z ankety významné. Časy se vůle ke spolupráci, k součinnosti se vila, ta tam je energie protagonistů

FLORA SERVIS
RIEGROVA 762
664 51 ŠLAPANICE

Park jako místo (k) dialogu

Jaroslav Šubr

Dialog s historickou pamětí místa

Rozvoj osídlení na místě dnešního Králova Pole, po staletí určován dvěma rozvojovými osadami (dnešní Staňkova, Rostislavovo náměstí, Mojmirovo náměstí, Božetěchova - nejstarší předorysná stopa) a dnešní Palackého, Kamanova - dřívější císařská silnice Brno - Svitavy a dále do severovýchodních Čech, Kladska a Polska se začátkem tohoto století obrací do nové polohy, vytýčené novou osou, kolmou na předchozí a na "zelené louce" rozvíjejí pravidelnou dispozici kolem nové podélné osy (dnešní Husitská, Slovanské náměstí,

Skácelova - dř. Wilsonova, Wilsonovo náměstí, Masarykova a dále směrem k Žabovřeskám - ul. Královopolskou - která dává základ dopravního okruhu kolem centrální části města Brna).

Park na Slovanském náměstí vzniká jako jedna z prvních staveb na takto vytýčeném území, dříve než většina občanských či bytových staveb, které dnes náměstí, hlavní třídu i okolní ulice lemují. Ještě v roce 1929 nebyla téměř polovina stavebních parcel zastavěna.

Historický přehled

1913 Polohový regulační plán, urbanistický koncept: Slovanské nám. (dř. nám. Svobody), Husitská (dř. Wilsonova), Skácelova (dř. Moskevská, dř. Masarykova), Vodova, Berkova, Riegrova, Tyršova, Těšínská, Ruská, Srbská, Chorvatská, Bulharská, Hutařova a další, autor Josef Sommer

1913 Studie parkového náměstí (Stadtplatz zu Königsberg - Kralove Pole - in Mähren), autor Leberecht Migge, Hamburg

19 . . Prováděcí projekt parku, autor Josef Kumpán, Praha.

1925 "Na Náměstí svobody založen rozlehlý park podle návrhu zahradního architekta Kumpána z Prahy, zdokonaleného letos změnou louky v útulný park" (cit. Prachař, Tálský: Králové Pole, nástin vývoje do roku 1925).
Co nám historie napovídá?

kompozície parku (Babylon - umelá ruina, podobne štylizovaná a obnovená besiedka, ako aj parter pred záhradným priečelím kaštieľa). V parku je ešte zachovaná "záhradná vila" (dom záhradníka, predtým mlyn). Uvedené zachované objekty - kompozičné centrá parku tvoria základnú kostru obnovenej kompozície, ktorá sa prispôsobila novému spôsobu využívania objektu. Park sa svojou lokalizáciou dostal prakticky do centra mesta a tak sa stal súčasťou objektov verejnej zelene. Zvýšenému počtu návštěvníkov sa prispôsobuje i navrhovaná vybavenosť (odpočívadlá, lavice, vyhliadkové miesta a pod.). Obnovuje sa hlavné kríková etáž, ktorá v parku momentálne chýba.

Zahustené výsadby kríkov vysadené vo forme záhonov zdôrazňujú kompozičné centrá, resp.

križovania chodníkov. Súčasný stav vegetácie je poznamenaný náletmi a nekonceptne vysadenými drevinami, ktoré park nevhodne zahustili. Navrhovaný sortiment drevín zohľadňuje nielen pôvodnú historickú skladbu, ale aj konkrétné a výrazne pozmenené ekologické podmienky. Tie sú sice dosť limitujúce, ale nie rozhodujúce, nakoľko sortiment z obdobia založenia parku bol nielen bohatý, ale aj atraktívny. Nachádzali sa tu bohaté kvitnúce listnaté (Liriodendron tulipifera, Magnolia x soulangeana), ich pestrolisté kultivary, ale aj zaujímavé konifery (Chamaecyparis lawsoniana Glauca, Picea pungens Argentea ai.). Pieskový povrch chodníkov parku (maltová úprava) sa ponecháva, chodníky budú lemovat kamenné obrubníky a jeden paralelný rad dlažobnej kocky (čadič). Dlažba

odpočinkových miest a terasy pri kaštieli budú vyhotovené z prírodného kameňa (žule).

Obnova trávnikov predpokladá založenie kvalitných najmä parterových trávnatých plôch, k čomu je prispôsobená i technológia prípravy pôdy a očistenie od náletov a pŕov.

Pôvodne rozpočítovaný náklad rekonštrukcie (6 mil Kčs) bude v dnešných cenových reláciach sotva dostačujúci. Dúfame však, že krátkodobá pauza pre hľadanie solventného investora (prípadne združenie investičných prostriedkov) nemôže rozložiť pôvodnú koncepciu rekonštrukcie, a snáď nový prístup k riešeniu otázok zelene a životného prostredia pomôže presadiť sa novému kurzu, ktorý sme prednedávnom nastúpili.

Historické parky trnavského regiónu

Ľubica Lešinská

Územie trnavského regiónu je charakteristické kontrastnou členitosťou. Centrálna, z juhu otvorená rovina Trnavskej tabule, prerušovaná korytami potokov stekajúcimi z pohoria, je na západe ohrazená Malými Karpatmi, na východe Považským Inovcom. Kým východné svahy Malých Karpát prechádzajú do roviny postupne a plynule až k rieke Váh, západné svahy Považského Inovca strmo klesajú k Váhu a južný výbežok pohoria /pri Hlohovci/ tvorí hradbu nad riekou.

Chránenosť územia, jeho členitosť a dostatok vody, predurčili ho k dánemu, hustému a nepretržitému osídleniu /blast/ je súvisie osídlenia od neolitu. Dôkazom toho je aj množstvo dochovaných historických objektov, z ktorých mnohé stojí na miestach pôvodných slovenských hradísk.

V 17. storočí bolo územie severným okrajom /Hlohovec/ ničiaceho prieniku Turkov na

Slovensko. Ich ústup na konci 17. storočia vytvoril predpoklady na opäťovnú kolonizáciu spustošených miest a rozvoj baroka. To sa prejavilo nielen v stavebnom výzare, pri prestavbách starých rodových sídiel šľachty na reprezentačné zámky, ale aj výberom ich stanovišť. Vyrastali budú na miestach spustošených hradov /kvôli vlastníctvu strategických bodov majetnej šľachtou/, alebo na miestach nových, zvyčajne na okrajoch dedín, kvôli fyzickému /aj hospodárskemu/ či pohládovému spojeniu s krajinou, čo bola nová myšlienková koncepcia, charakteristická pre barok.

Územná členitosť a prelínanie historických vplyvov viedli k pestrosti historických dôkazov o nich - stavebných i /zraniteľnejších/ parkových. Práve vzhľadom na novost prístupu k bývaniu, krajinie i celkový tvorivý rozlet ducha, nemožno oddeliť objekty stavebne - zámky, kaštiele, kúrie od objektov parkových, s ktorými tvorili jeden celok, nezriedka ešte spojený s krajinou.

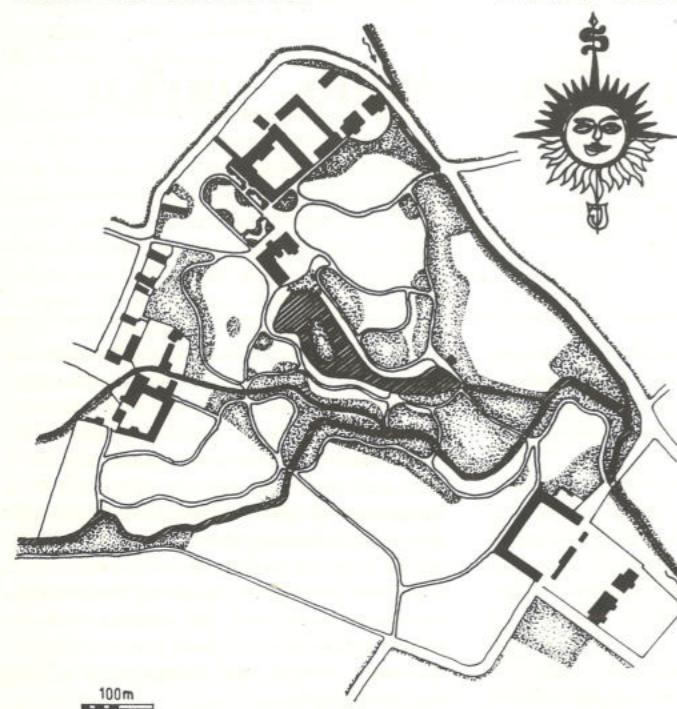
Práve vzhľadom na novost prístupu k bývaniu, krajinie i celkový tvorivý rozlet ducha, nemožno oddeliť objekty stavebne - zámky, kaštiele, kúrie od objektov parkových, s ktorými tvorili jeden celok, nezriedka ešte spojený s krajinou.

Pustošivému vplyvu nájazdníkov odolali v trnavskom regióne objekty v podhorí Malých Karpát /Chelnica/ a najmä Považského Inovca /Moravany, Koplotovce, Horné Trhovište/, ktoré chránil aj tok Váhu a predstavujú dôkazy renesančného slohu, pravda s menšími barokovými a klasicistickými úpravami či dostavbami. Parky okolo stavieb sa zachovali len v Chelnici a Moravanech. Ostatné kaštiele sú barokové /Trstín, Trnava - Biely Kostol/, barokovo - klasicistické /Brestovany, Cífer, Hlohovec, Horné Otruskovce, Sokolovce, Voderady/ alebo klasicistické /Borovce, Dolná Krupá, Dolné Trhovište - Jeleňová, Dolné Zelenice, Pečená, Rakovice, Zavar/. Okrem Bieleho Kostola sa okolo ostatných objektov zachovali záhrady a parky čiastočne alebo podstatne zmenšené. V historizujúcom štýle /prelom 19. a 20. storočia/ či secesnom slohu sú stavby v Jaslovských Bohuniciach a Smoleniciach, pričom druhá sa nachádza v zástavbe, obklopená menšou záhradou so secesnými doplnkami.

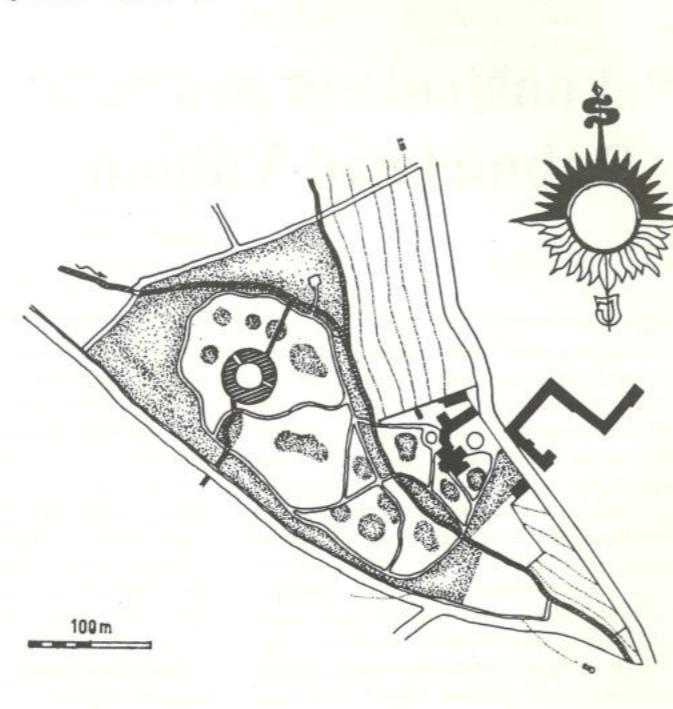
Napriek tomu, že väčšina objektov - kaštiele i parky - vznikla v barokovom štýle /pre záhrady charakteristickým pravidelnosťou úprav s výraznou osovosťou/, vzhľadom na jeho oneskorený prienik na Slovensko začal pri zakladaní parkov už pôsobiť aj vplyv prírodne-krajinárskeho štýlu z Anglicka, takže vznikali kombinácie rôzne rozsiahleho pravidelného upraveného parteru pred, či za stavebným objektom s prírodne-krajinárskym parkom. V čase archívneho dokumentovania /koniec 19. storočia, z ktorého máme podklady/ už pravidelný parter vo väčšine objektov chýbal, no

Kaštiele s parkami v Cíferi a Voderadoch sú typickými rovinnými objektami v južnej časti regiónu /južne od Trnavy/ a obidva sa viažu na vodnatú rieku Gidru, ktorú pri zakladaní parkov tvorcovia bohatou kompozične využili.

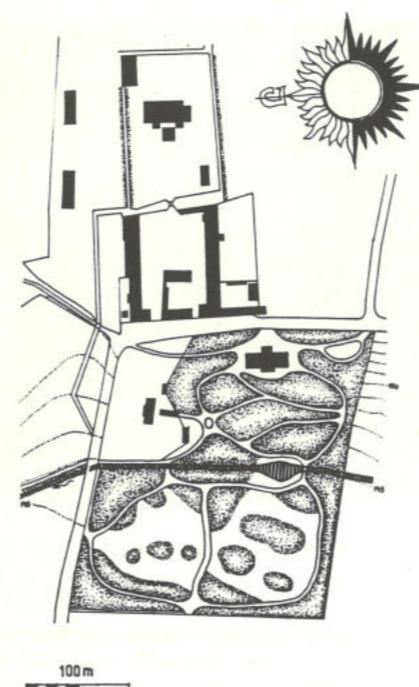
Barokovo-klasicistický kaštieľ v Cíferi stojí na okraji sídla. Z dochovanej dispozície /1895/ vidno, že kaštieľ s barokovým parterom a rozsiahlym prírodne-krajinárskym parkom nadvázoval na veľký

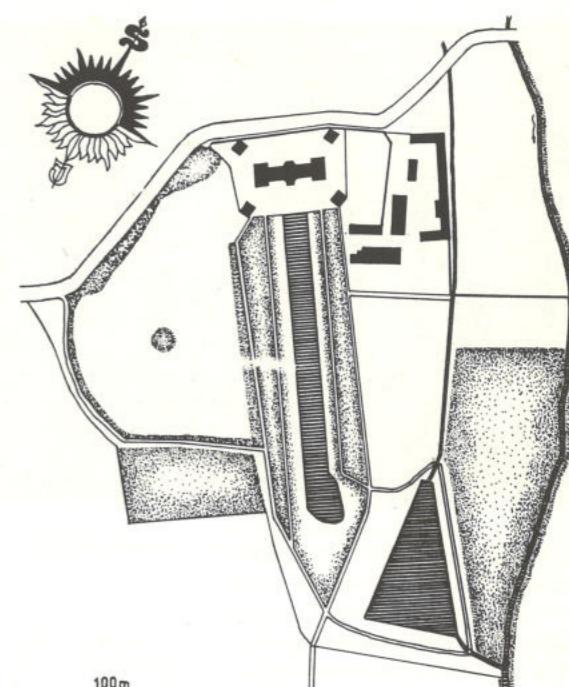
Cífer - rovinný, veľkoryso riešený prírodne-krajinársky park s bohatou využitím vodných prvkov /stav z roku 1895/.

Trstín - dvojúrovňový park s kaštieľom na vrchnej terase pri ceste /stav z roku 1896/.

Pečená - dvojúrovňový park na hrane riečnej terasy /stav z roku 1898/.

Chelnica - rovinný park s osovou barokovou dispozíciou /stav z roku 1899/.

majer. Pôvodná výmera objektu bola 31 ha. Cez park pretekali dve ramená riečky Gidry, na ktoré bolo napojené veľké jazero s ostrovom uprostred. Hospodárske budovy a pozemky pohľadove oddeľovali od parkových časťí kulisy stromov z pôvodných brehových porastov.

V súčasnosti je pôvodná výmera parku takmer zachovaná. Celý komplex od r. 1945 vlastnia Hydriánske závody, ktoré kaštieľ i pozemok uzavtrorili pred verejnosťou a prispôsobili ich svojim výrobňom požiadavkám. Park v väčej časti zastavili halami, výrobňami hydriánskych produktov, porážkárnou, čistiarnou odpadových vôd. Pre plánovanú /no zatiaľ neuskutočnenú/ výstavbu a kvôli rekonštrukcii plota odstránili cenné dreviny, a tak sa o pestrosti sortimentu môžeme len domnievať. Z cenných drevín sa v parku zachoval iba exemplár sekvoje mamutej. Hoci objekt patril medzi štyri najväčšie prírodne-krajinárske parky regiónu /spolu s Hlohovcom, Voderadmi, Dolnou Krupou/, prakticky zmizol z povedomia odborníkov i laikov. Je chránený štátom ochranou v kategórii C.

Pôvodne neskorobarokový, klasicisticky prestavaný kaštieľ vo Voderadoch, stojí v strede obce oproti kostolu, na okraji prírodne-krajinárskeho parku s romantickými prvky. Park, na podnet majiteľa kaštieľa Zichyho, založil v roku 1797 nemecký agronom Petri. Základný kompozičný prvok tvorilo jazierko s dvoma ostrovmi, napojené mlynským náhonom a potokom na pôvodný tok Gidru /čím sa zabezpečil aj príaznivý vodný režim pre porasty/. Cez centrálnu lúku za kaštieľom bol priečelad na vodnú plochu a grottu, popred ktorú padala voda z aquaduku do jazera. Pohľad na obelisk na miestom kopčeku sa odkrýval až z chodníka, ktorý niekoľkokrát pretína potok preklenutý mostíkmi. Romantické stavby dopĺňal

Dolná Krupá - klasicistický kaštieľ s výrazným portikom tvorí dominantu stredu obce.

drevený japonský pavilón umiestnený na jednom z ostrovov a zrúcanina hradu s pristavanou loggiou s mramorovými stĺpmi, vyloženou mramorovými a majolikovými tabuľami z Talianska. Park mal výmeru 21 ha, nadvázoval na panský les - bažantnici /28 ha/ a susedil s rozsiahlym majerom.

Do súčasnosti sa zachoval park v takmer pôvodnej výmere /5 ha zabrala už zrušená hydriánska farma a pozemky rodinných domov/ a okrem aquaduktu a japonského pavilónu sa zachovali všetky romantické prvky. V súčasnosti, po prebierkach porastov prebieha celková obnova parku. Druhové zloženie drevín je bohaté, nachádzajú sa tu cypruštek, ginkgo, smreky, douglaska, borovice, tuje, tis, javory /aj vo formách/, pagaštany, pajaseň, hrab, katalpa, brestovec, buk, jasene, gledičia, zberka platanov, dub, sofora, lípy, bresty. Objekt je chránenou prírodnou pamiatkou /patrí do kategórie A/, v kaštieli sídlí Stredné odborné učilište polnohospodárske.

Ďalším rovinným typom prírodné-krajinného parku je objekt v Dolnej Krupej, sídle ležiacom severozápadne od Trnavy, na Trnavskej pahorkatine. Klasicistický kaštieľ, ktorý pre Brunswickovcov v rokoch 1793 - 1795 postavil Hausmann, stojí v strede obce, na severnom okraji parku, navrhnutom H. Nebbiennom. Park má výmeru 21 ha, no nadväzuje na listnatý les - bažantnicu. Krupský potok, pretekajúci parkom, využili na výbudovanie jazierka, tvoriaceho hlavný kompozičný prvok. Romantickú kompozíciu podčiarkuje optické zväčšenie priestoru, vytvorené zatrávenou nivou v popredí, zvažujúcou sa k jazierku a zakončenou masívom stromov. Hľbku pohľadu dodávajú previsnuté vŕby nad jazierkom. Romantickým doplnkom vo vnútri parku je grotta.

Kaštieľ je v súčasnosti sídlom Domova slovenských skladateľov. Park je po prebierkach porastov a celkovej rekonštrukcii. Nachádzajú sa tu cenné listnaté stromy /javoriv, pagáštan, katalpa, ľaliovník, platany, lípy, bresty/ a rodovo pestrejší sortiment ihličnanov /vrátane sekvoje mamutej/, doplnený pri obnove o ďalšie pestrolisté a tvarovo

Voderady - hlavný vstup do klasicistického kaštieľa v centre obce.

odlišné formy. Park je štátou ochranou zaradený do kategórie A ako chránená prírodná pamiatka.

Nezvyčajnú barokovú kompozíciu má rovinný park v Chotelnici. Sídlo leží na úpätí Malých Karpát, na sever od Trnavy. Kaštieľ, povodne renesančný

storočia, stojí v strede sídla. Je to mohutný objekt so symetricky rozmiestnenými štyrmi poschodovými manzardovými pavilónikmi /pravdepodobne súčasť renesančného opevnenia/, tvoriaci komplex s neskorobarokovou kúriou s klasicistickou fasádou /1777/. Na kaštieľ nadväzovala veľkoryso osovo riešená baroková záhrada, ktorej os tvoril rovný vodný kanál s priamymi chodníkmi a alegorickými sochami okolo. Na pravidelnú navážovala prírodnokrajinárska časť parku s rybníkom. Celý areál mal 17 ha a končil pri potoku Chlelnica.

V súčasnosti je kaštieľ a z väčšej časti i park neprístupný verejnosti. Sprístupnený je len juhovýchodný okraj parku, ale jeho stav nie je vhodný na rekreačné využitie. Porasty sú zaburinené náletmi expanzných drevín a kŕkow a hospodári sa s nimi ako s lesnými. Park má štatút chránenej prírodnej pamiatky /kategoriá A/, celkovo však možno skonštatovať, že využitie jedného z najväčších a najzaujímavejších parkov západného Slovenska je nevhodné, objekt chátra, kompozíciu narušujú nálety, stav porastov sa zhoruje.

K typickým dvojúrovňovým objektom centrálnej časti trnavského regiónu patria kaštiele s parkami v Trstíne, Moravanech, Pečenadoch a zámocký komplex v Hlohovci..

Trstn je sídlo, ležiace na východnom úpätí Malých Karpát, severozápadne od Trnavy. Nachádzajú sa tu dva kaštiele - renesančný a barokový, stojaci na okraji dediny a nadväzujúci na park. Barokový kaštieľ pri ceste bol postavený v druhej polovici 18. storočia, neskôr bol upravovaný a nadstavaný. Vstupný parter ohraňuje budova kaštieľa a zo západnej strany súčasťou parku.

dárske budovy, ktoré pri nedavnej rekonstrukcii znova postavili v pôvodnom štýle. Kaštieľ je z hľadiska pozemku umiestnený na vyvýšenine,

5 ha je upravený a verejne prístupný, je chránenou prírodnou pamiatkou.

Početná ležia na východnom okraji Trnavskej tabule, na pravom brehu Váhu, severovýchodne od Trnavy. Klasicistický kaštieľ, postavený v roku 1810, bol obytnou súčasťou rozsiahleho majera situovaného na južnom okraji dediny, na hrane riečnej terasy Dudváhu. Pozemok, pôvodne takmer štvorcového pôdorysu, mal od ulice tri vstupy (jeden hlavný, dva bočné). Stavebný objekt stál v strede na plošine a za ním začínať 7 ha park, sprvu klesajúci po svahu, potom sa rozprestierajúci na nive z oboch strán potoka. Tok bol viackrát premostený a rozšírený na jazierko, ale zachovalá si prietokový charakter, kompozícia vychádzala zo spojenia parku s výhľadom na krajinu, ktorý lemovali husté výsadby po jeho okrajoch a solitéme v strede, ičom sa použili aj ihličnaný.

V súčasnosti je kaštieľ zrekonštruovaný / sídlí v ňom detský domov/, no park je nevhodne rozdeľený na dve časti, s rôznymi majiteľmi. Pôvodná výmera je zmenešená o 3 ha. Za zregulovaným a od porastov vyčisteným potokom je vybudované futbalové ihrisko, kvôli ktorému odstránili časť cenných solitérnych skupín. Porasty v prednej časti parku sú

po prebierkach a uvoľnili skupiny platanov, smrekov, líp a briez. Park je chránený v kategórii C.

Najvýznamnejším a najväčším z dvojúrovňových parkových objektov regiónu je nespomenehlhovecký. Mesto Hlohovec leží na južnom výbežku Považského Inovca, na ľavom brehu Váhu, severovýchodne od Trnavy. Na vyvýšenine nad riekou, na mieste stredovekého hradu /z 12. stor./ v 18. storočí Erdödyovci postavili barokový zámok. Monumentálna budova si napriek prestavbe /ponechaním systému mohutných oporných pilierov/ zachovala stredoveký pôdorysný ráz. V severnej časti sa nachádza kaplnka s rokokovou mrežou, jazdiareň z 18. storočia a empírové divadielko z roku 1802. Stavebný komplex vytvára nepravidelné nádvorie so slávnostným schodiskom vedúcim na chodbu, lemujúcu jeho väčšiu časť. Zreteľná baroková terasová úprava nadvázuje na parter pred budovami. V blízkosti kaštieľa stojí barokový záhradný pavilón.

Kaštieľ je dominantou prírodné-krajinárskeho parku /30 ha/ na svahu, ktorý klesá na nivu rieky, rozšírený platanovou lúkou /ďalej pokračoval bažantnicou/. Stavbu obklopuje len zo severu a západu a umožňuje tak výhľad ďaleko do krajinu.

V súčasnosti sú zrekonštruované len niektoré budovy komplexu. V parku sa po roku 1945 uskutočnili nevhodné dostavby amfiteátra, kúpaliska a bytovky, obmedzujúcej výhľad zo záhradného terasového systému. Naďalej prebieha rekonštrukcia porastov a celého parku, no jeho pôvodné územie je značne oklieštené/nemocnica/ a bariérovou oddeľené od centra sídla. O význame parku svedčí druholočné zloženie porastov. Nachádzajú sa tu z ihličnanov cypruštek lawsonov, smreky, borovice, douglaska, sekvoja, tisy, tuja. Z listnatých drevín sú to javory/aj v kultivaroch/, buky, brestovec, topole, lípy, z cudzokrajných ľaliovník, paulovnia a zbierka platanov na platanovej lúke pri Váhu. Park je chránenou prírodnou pamiatkou.

V tmavskom regióne sa historické komplexy kaštieľov s parkami nachádzajú v 22 sídlach, no niektoré plochy zelene sa zachovali už len v názvach, zvlášť okolo menších a starších objektov alebo situovaných v zástavbe. Napriek tomu, najväčším problémom nie je ich jestvovanie ale udržanie na úrovni, zodpovedajúcej ich kultúrnemu a historickému významu. A to sa podarilo len pri niektorých.

Hlohovec - empírové divadielko je jedinou obnovenou časťou rozsiahleho zámckého komplexu.

Moravany nad Váhom - rekonštruovaný renesančný kaštieľ s jednoduchým trávnatým parterom.

Využívání nebo zneužívání historických parků a zahrad?

Jan Ondřej

Tímto článkem jsem původně zamýšlel oslovit naší širší veřejnost a odevzdal ho na začátku roku 1990 redakci časopisu Květy. Z jakýhosi neznámých příčin (asi rozporu v redakci) článek i když byl přijat, nebyl otištěn a nakonec v lednu 1991 mi byl společně s dalšími strojopisy vrácen - bez zdůvodnění. Prostě nová redakce časopisu Květy si asi nepřála mít dopisovatele z řad zahradníků-sadovníků z profese. Jelikož si myslím, že by bylo škoda sepsaných kritických postehů, rozhodl jsem se článek mírně upravit ve směru našeho profesního vyjadřování. Berte to jako malou situační zprávu dokumentující, jak malé možnosti v posledních 40 letech náš obor měl a dosud má.

Toto tvrzení doložím jen na dvou příkladech, dvou historických parcích nebo iž "zelených klenotech" (označení, jež použili před 30 lety kolegové z arboreta v Novém Dvoře u Opavy), které spíš než využívány, jsou necitlivě a nekulturně zneužívány. Mě dvanáctileté aktivní působení v oblasti historické zeleně středních Čech mi snad dává kredit vyslovit se kriticky k tomu, jak přicházíme o jedinečné kulturní hodnoty vytvořené našimi předky.

Po roce 1945 přešly všechny tzv. šlechtické majetky, zejména větší i menší zámky se svými parky a zahradami, do majetku státu. Při tom se proklamovalo, o jakou nevídání možnost jde, dává-li se tento dosud soukromý majetek "bohatého a tedy nenáviděného" panstva do vlastnictví a užívání lidu. Jak je známo, některé objekty - ty největší a nejcennější - byly vybaveny různými expozicemi a zpřístupněny veřejnosti s určitým režimem prohlídek; větší část méně významných objektů se předala do užívání obcí, školám, zemědělským podnikům apod. A jak to s těmito objekty dopadlo po 40 letech může posoudit každý z nás na vlastní oči. Sebeobětavější snahy lidí, kteří viděli dál než na špičku svého nosu, většinou nestačily napravovat škody způsobované zájemem času a nekvalifikovanými zásahy a rozhodnutími. Prakticky nikdy nebylo dost finančních prostředků na opravy a běžnou údržbu, a proto též bylo málo pilních rukou, které by vykonávaly potřebné, nezbytné a v zásadě normální práce. Zato se vyplývalo mnoho energie zcela neplodně na vymýšlení, jak zámky a zámecké parky využít, jakou jím dát "novou společenskou funkci", která by umožnila získat odněkud peníze, z nichž by ale spořil část byla k užitku zámeckých parků a zahrad. Nebyla to zrovna slavná historie. V mnoha zámeckých parcích se vybudovaly betonové taneční parkety, přírodní kina nebo divadla, pionýrské tábory, konaly se v nich tzv. mírové slavnosti. To všechno ale parky spíš devastovalo, než jim pomáhalo. Nešlo tedy o využívání, nýbrž o jejich zneužívání. A my, zasvěcení odborníci, jsme měli nejvýš tak možnost usměrňovat

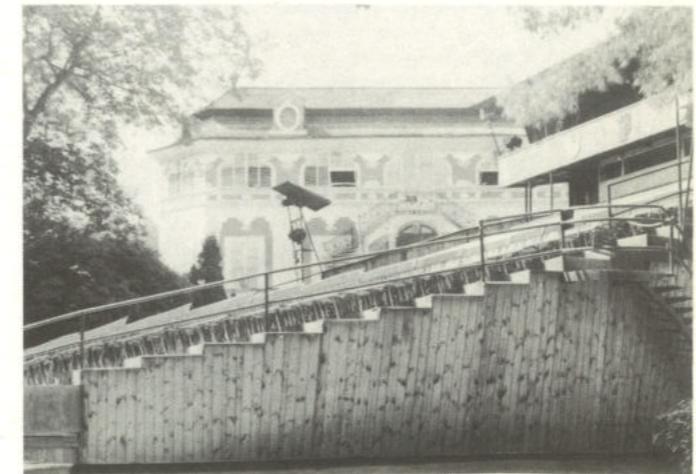
budování těchto "nových prvků využití" do míst, kde to relativně nejméně vadilo. Na mnohé "nápady" jsme však byli politicky slabí.

Staré historické parky a zahradu jsou konkrétním dokladem vývoje zahradního umění všude ve světě, jsou více nebo méně originální uměleckými díly, což je jeden z jejich rysů, pro něž by měly být chráneny a udržovány. Bohužel jsme si u nás odvylki mluvit o zahradním umění jako světelném uměleckém oboru, který vytváří díla v duchu výtvarného cílení své doby z živého materiálu. Biologická existence je druhým, neméně důležitým rysem historických parků a zahrad. Jsou dnes vlastně oázami vzrostlé zeleně se všemi funkcemi, které zeleni v našem životním prostředí můžou plnit. Jen ale málo těchto objektů je u nás v pořádku. Většinou se staly pro dlouholetou nedostatečnou údržbu doslova džunglemi nebo jsou různě znehodnoceny nelogickými zásahy rádoby "soudobého" využití, jdoucí zpravidla proti duchu jejich koncepcie.

Ale abych se dostal k věci. Pro ilustraci jsem ze svého snímkového archivu vybral pár fotografií, které nyní stručně komentuj. Podívejte se např. na snímek, na němž je zachycen zahradní pavilon (gloriet) umístěný na ostrůvku v parkovém rybníku. Porosty kolem působí dojmem, že tudy prošla válka nebo se přehnala vichřice, ale není tomu tak, je to jen důsledek opuštění areálu lidmi, kteří by o vše pečovali. Jde o jeden z posledních snímků části zámeckého parku v Dolních Kralovicích pořízený 7. dubna 1967 - pár roků před úplným zánikem obce, která dnes v troskách odpočívá na dně Želivské vodní nádrže. O osudu obce, a tedy i zámku s parkem, bylo tehdy už dávno rozhodnuto a žádné iniciativy neprotestovaly. Pokoušeli jsme se tehdy zachránit alepoř gloriety. V součinnosti s tehdejšími vedoucími funkcionáři bývalého Městského národního výboru ve Vlašimi jsme navrhli gloriet demontovat a převézt ho do přírodně krajinářského zámeckého parku ve Vlašimi. Mohl se znova sestavit v údolí řeky Blanice, která parkem protéká, v místě, kde podle svědectví Puchernových rybník z roku 1804 podobný gloriet stával. Nemusel to být nápad nereálný, leccos těžkého se už tehdy v naší republice přestěhovat - těžká mechanizace v oblasti budování přehrady byla, ale chybělo to podstatné. Přesvědčit vlivnější funkcionáře, aby se na takovou akci uvolnily kapacity. Nápad se neuplatnil včas ve stádiu zpracovávání projektů a nátlakové skupiny známé ze současnosti nebyly tehdy "v módě", protože byly již v zárodku potlačeny, takže si nikdo netroufal. Výsledkem bylo, že se nenašla pro tento nápad účinná podpora, protože nejdůležitější starost bylo tehdy pochopitelně vybudovat paneláky ve Vlašimi, aby bylo kam obyvatel Dolních Kralovic přestěhovat. Jsem ale přesvědčen, že by pro tyto obyvateli

Dolní Kralovice - gloriet na ostrůvku rybníku v tehdy již pustnoucím zámeckém parku /7.4.1967/.

Český Krumlov - krajně nevhodné umístění otáčivého hlediště v kompozičně nejcitlivějším místě 200leté barokní zahrady /3.7.1982/.

mohl být přestěhovaný gloriet takovým talismanem - vzpomínkou na jejich zaniklou obec. Nicméně trosky glorietu, zámku a všechno ostatního, co tvořilo obec, spočívají na dně Želivské přehrady jako trosky bájně Atlantidy.

Obratě nyní pozornost ke snímkům, na nichž je každý pozná, že jsou z Českého Krumlova. Ano, jde o otáčivé hlediště umístěné v cenně barokní zahradě před letohrádkem Bellarie. V padesátych letech - zhruba 200 let po postavení letohrádku - cohosi napadlo, aby se na kompozičně nejcitlivějším místě barokní zahradu postavilo toto monstrum. Ani tehdy, ani kdykoliv potom nikdo z "mocných" nechtěl slyšet hlasy zasvěcených odborníků oprávněně nesouhlasících a kritizujících toto doslova kulturní barbarství. Nelze to nazvat jinak. Divadelní scénické umění se tu stalo okupantem zahradního umění. Pod halasními hesly "Kultura lidu!" se tímto činem naplnila něčí idea o "lidovém využití šlechtického majetku". Jistě, z určitého hlediska může být pro diváky atraktivním zážitkem, že se s nimi hlediště otáčí i mím směrem, kde se zrovna v přírodním rámci zámecké zahrady odehrává nějaký děj divadelní hry. Nicméně většinu času v roce je zahrada zahradou a má sloužit k procházkám a odpočinku v kulturním a upraveném prostředí. Když jsem poprvé navštívil zámeckou zahradu v Českém Krumlově v létě roku 1962 a dokráčel k místu s otáčivým hledištěm, měl jsem dojem, že spíš procházím záklidem jevišní scény. Kabely, rozvodné skříně, reflektory na stromech a v keřích, zdupané trávníky s hromádkami kobylinců (asi tam tehdy účinkovali i koně), kaširované doplňky ze zadu, zepředu "jako živé" ..., neměl jsem zrovna dojem, že procházím cennou barokní zahradou. Tehdy navíc vzbuzovalo otáčivé hlediště dojem kolotočové atrakce - vnější slupka byla kryta pestrobarevnými pláty vlnitého laminátu. Snímky z roku 1982 zachycují již další fázi vývoje - laminát nahradilo dřevěné obložení. Můžete mi namítnout proč jsme to nekritizovali veřejně dříve. Osobně jsem to udělal několikrát, i na stránkách někdejší Tvorby a jistě jsem nebyl sám. Jenže "přátele otáčivého hlediště" bylo víc a opírali se o tchdejší politickou moc - proto byli silnější. Pokud připustili jeden kritický článek, hned se objevilo deset pochvalných, takže šlo v podstatě o nerovný a ztracený boj.

Osobně nemám nic proti divadlu, bývaly dobý, kdy jsem rád ochotnicky hrával. Ale jako zahradnímu profesionálovi mi bytostně vadí, když se scéna s otáčivým hledištěm umístí v jedné z historicky nejcennějších barokních zahrad na našem území a zrovna v kompozičně nebo architektonicky nejcitlivějším bodě zahrad. Když bychovával tento zásah s nápadem podobného ražení, tak by se rovnal například osazení digitálního ciferníku hodin do pražského orloje na Staroměstském náměstí s odůvodněním, že tímto činem budou lidé lépe informováni o přesném čase. Proti tomu by asi protestoval kdeko. Ze se však vybudovalo otáčivé hlediště na úkor prvotní a základní hodnoty historické zahrady, to už málkoho bolí. Vždyť šlo o technickou chloubu - bylo to třetí otáčivé hlediště v Evropě.

Naposledy jsem navštívil českokrumlovskou barokní zahradu začátkem srpna 1989 a znova jsem zatmul. V místech otáčivého hlediště zela ohromná vybagrovaná jáma a v ní se intenzivně betonovaly základy čehosi, co připomínalo silo pro 243 kryté balistické rakety čílinčco, což zřejmě má být na věčné časy. Nové, elektronicky řízené monstrum. Od té doby jsem už neměl přežítost se do Českého Krumlova dostat, abych se přesvědčil, zda v nových transformačních podmírkách se pokrajuje v megalomanském díle nebo bylo pozastaveno a tímto vyzývám kolegy sadovníky z českokrumlovského a kolegyni ing. Marii Pavlátovou z Památkového ústavu jižních Čech, aby nám všem sdělili prostřednictvím této naší publikace, jaká koncepce v barokní zahradě v Českém Krumlově zvítězí.

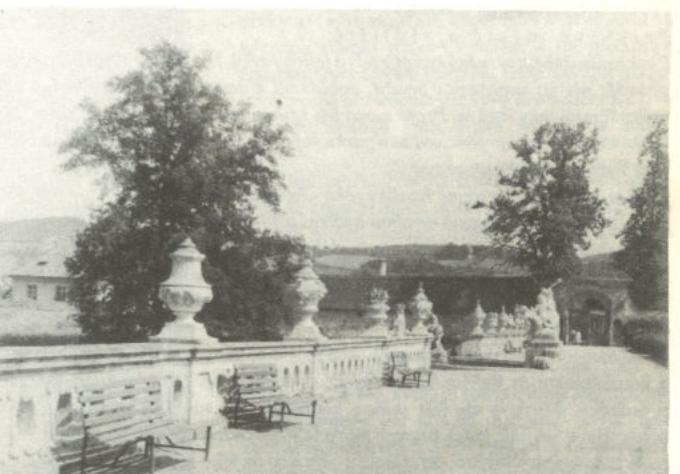
Nejsem konzervativní staromilec. Zastávám neochvějně stanovisko, že historické parky a zahradu musejí sloužit našemu životu, ale nesmějí být necitlivě a nekulturně zneužívány. Barokní zahradu v Českém Krumlově je odstrašujícím příkladem za všechny a vše, že o podobných příkladech zneužívání by se dal napsat celý seriál. Mohl by každý z nás, z první party sadovníků pro historickou zeleň, kteří jsme nastupovali do tehdy zřizovaných Krajských památkových středisek v roce 1960, přinést desítky svědectví o tom, jak se daly i nedaly udržovat a obnovovat zámecké parky a zahradu. Že ano, kolegové Zdeňku Horskámu, Ivo Hofmanovi, Pavle Hušku, Františku Dobrovskému, Julku Laubovou, Pařo Šimkoviči a další naši následovníci?

Na našem území nemáme tak rozlehle historické parky a zahradu, jako je třeba vídeňský Schönbrunn, francouzské Versailles a řada podobných. Máme nyní možnost je osobně navštěvovat a obdivovat tamní úroveň péče o jejich koncepci a jejich návštěvnost, kterou není nutno stimulovat budováním otáčivých hledišť. Ano, i tamní historické parky jsou vybavovány současnými prvky - akumulátorovými vozítky na projížďky, půjčovnami bicyklů, občerstvovacími středisky atd. - ale vše je podřízeno primárnímu hledisku, kterým je dochovaná výtvarná koncepce. Také naše historické parky a zahradu mohou být v pořádku, dá-li se nejen důvěra našim odborníkům, ale též dají-li se jim možnost.

Rekonstrukce a údržba není levnou záležitostí a zvlášť nyní to bude těžké. Už se objevují ekonomicky silnější zájemci zahraniční a jejich nabídky jsou určitě lákavé. Nerad bych strávil, ale nehrází nám v některých těchto nabídkách nová vlna tentokrát "luxusnějšího" zneužití našich cenných historických parků a zahrad?

Český Krumlov - jde o barokní zahradu nebo divadelní záklidu? /3.7.1982/.

Český Krumlov - restaurovaná balustráda nad kaskádovou fontánou v barokní zahradě se sochařskou výzdobou a dekorativními vázami z dílny J. A. Zinnera. Lavičky jsou sice jen přechodným, snadno odstranitelným prvkem, nicméně by bylo lépe, kdyby byly ve výtvarném souladu s daným prostředím /3.7.1982/.

K zamyšlení

Ivar Otruba

Milé kolegyně, vážení kolegové. Na své pouti za statky tohoto světa se občas zastavte! Je to dobré. A uvažujte, zda to, co děláte, je též dobré. Povzneste se - podle svých sil - nad realitu do abstraktna a meditujte. Každá snaha o dobrou práci to totiž vyžaduje.

Též jsem se občas zastavil a poohlédnul; při tom mě tu a tam něco napadlo z čehož vyzvouzí závěry, snad trochu filozofické. Pokusil jsem je zformulovat do jakéhosi skeletu, základního přediva či úponu pro soudobý styl zahradní a krajinářské tvorby. Tyto myšlenky zde předkládám i se svou kůží. Pro zjednodušení a názornost je prezentuj na příkladu základního kompozičního útvaru - zahrady. (Proto, že úprava obydli a jeho okolí byly tím prvním, co člověk záměrně formoval. A vytvořil dokonalé bydlení, dokonale fungující a dokonale "šíte na míru" osobnosti je stejně nesnadné jako vytvořit stejně dokonale fungující zahradu). V tomto mínění mě utvrzuje moje ohlédnutí. Tak tedy:

- V zahradě má mít vše své správné místo. Nemá být "všechno všude".
- Má zde být dáná volnost stromům, místu květinám, prostoru motýlům a ptákům; s tím záměrem, aby to vše mohl člověk nerušen a v pohodě užívat.
- Proto se neměl násilně omezovat prostor, člověku by se neměl udávat směr, měl by se svobodně rozhodnout, kam jít, co vidět a co dělat.
- Zahrada musí obsahovat zajímavé prvky, ty mají být ukázaný nezastřeně, ale zase ne "v celé nahotě". Člověk má v zahradě přemýšlet. A objevovat dosud neobjevené.

Dosadíme-li k témuž konkrétně, je třeba najít správné místo rostlinám při respektování všech daností, musíme správně rozvrhnout plochu a prostor tak, abychom cítili všechny souvislosti a vzájemné vztahy.

Stalo se módou, stromy sputávat do jakýhosi porostů a podrostů; zapomněli jsme, že STROMY modelují prostor, vytvářejí scénu! (Nebudušne netrpěliv!) Že jsou samy o sobě krásné, že mají architekturu. Při tom nezapomínejme na ostatní živoucí přírodu, jejich vztahy a potřeby. To ta ekologie! Zkrátka, udělejme bezázen tak, aby se v něm žába neutopila a na jeho březích se mohli vytířit karasi.

Stále více jsem přesvědčen o tom, že v prostoru (parku) má být člověk omezován co nejméně. Že takřka nepotřebujeme cesty. Neměli bychom návštěvníka vodit a vnucovat mu program. Ať se dívá a objevuje sám. Netvořme sled obrazů. Musíme se snažit přimět ho k přemýšlení, tím k poučení a poznání. Dát mu pocit volnosti, svobody, nevázanosti. Že se vám to nezdá? Tak přemýšlejte!

Od téhoto zásad se pak přirozeně odvíjí náborová i realizační rovina všech útvarů zahradní a krajinářské tvorby.

Něco k některým z nich:

Parky ve městě a sídliště

Park je zámrnně ztvárněný kus přírody a jejích prvků. Má sloužit člověku k vnitřnímu pohodě; má jej uspokojit i poučit, pobudit k zamyšlení; má svou duši čítu nejlepší myšlenky lidstva. Proto nemá být zdůrazněn vnějšek nad obsahem. Má vychovávat. Dejme proto člověku v parku volnost, svobodu k rozhodování a volbě cíle. Vytvářejme obrazy pravdy.

"Název - sídliště - je stejně hanlivý jako - noclehárna, jde-li o domov lidí. Pro život, lásku i smrt. Tomuto novému bydlení a žití je nutno dát jednotu prostoru, originalitu, krajinný ráz. Klid uzavřených zahrad, ruch promenád i volnosti luk či slouporáv lesních interiérů. Občan by měl žít v obci, v typické i když nově vytvořené krajině. Je nutno zahodit schematismus a rutinérství. Je nutno tvořit lidské prostředí."

Znamená to vtisknout všemu lidské měřítko, nevymýšlet různé schválnosti a krkolomnosti za každou cenu. Originalitu docílíme i těmi nejjednoduššími prostředky. Musíme ale mít jasnou koncepci, cíl, scénář. Poučení najdeme především v krajině, jejích tvarech a prvcích. Ne ovšem za cenu kopii. Cílem by měla být pohoda člověka - uživatele s odrazem na jeho zušlechťení.

Krajina

"Krajina je vlastně domov. Každému se při vzpomínkách vybaví. Aby vzpomínky byly krásné, měla by taková být i krajina. A chceme-li to, musíme takovou chňati krajinu, domov. V něm krásné lidi. Nemůžeme se vrátit ke krajině z konzervy, musí jí být krajina tvůrčí, lidská. Ovšem taková, která zajišťuje zdravý život.

Přitom monumentální i pokorná. Od žabí tůně po přehradní jezero. Protože člověk potřebuje obojí, dnes jako v Číně či Peru před tisíciletími".

Nemůže být naším cílem vytvářet krajinu prapřední, ortodoxní před příchodem člověka. Ta samozřejmě u nás nikde neexistuje. Je ale třeba skloubit zájmy technické s biologickými, etickými a estetickými. Musíme stavět na kompromisech, ale takových, které jsou opravdovými dohodami. Člověk i prvky přírody potřebují existenční podmínky, ty musíme cítit. Dohoda je možná: obě strany mohou slevit.

Botnické zahrady

Člověk se později stal sběratelem, pěstitelom a chovatelem. Zůstalo mu to i dnes; tím více jak zkracuje čas poznání země. Je sice s podivem, že chce pěstovat vrbu laponskou na jižní Moravě a hrochy v Petrohradě. Snad právě z toho atavismu. Když už se tak rozhodneme, tak vytvářejme těmto snažnám alespoň důstojný, zajímavý a naučný rámeček. Jsou jím především botanické a zoologické zahrady. Přírodu zde však neznásilňujme, netvořme trpaslické plagiáty, ale dejme životu vše to, co k životu potřebuje".

Zde je velké nebezpečí, snažit se i v detailech přímo napodobovat přírodu. Toho nikdy nedosáhnete, vždy vznikne jakási "naivita", která ani svou funkci nevyhovuje těm prvkům - rostlinám či zvířatům, které pěstujeme a zájemcům předvádime jako exponáty. Snažme se proto vyhnátnout to podstatné, co v svém zádárném růstu a vývoji potřebují, a to abstrahujeme do zjednodušené výtvarné a funkční podoby. Přiznejme, že nejsme na poušti, ale že pouštní život pěstujeme zde, uměle.

Historické objekty

"Je snadné najít starý obraz a podle něj udělat novou starou zahradu, park. Často se tomu pak říká rekonstrukce i když fakticky nevíme, že to tak skutečně vypadalo. Horší je vše lokalizovat, ověřit, odkrýt, odkopat, najít skutečné stopy průběhu staletí. Někdo víme, že je vše zachováno tak, jak bylo vykonáno v jednom čase. Pak věc nepředelávajeme do doby I. Nechme znát průběh věků, patinu doby. Ta k nám opravdově promluvá. Tam kde zjistíme vrstvení dob a jejich názory, snažme se je zachytit. Jako archeolog když odkrývá horizonty. Je to velmi obtížné; stojí to ale za to. Tam, kde nic pozádáno nevíme, nedělejme raději nic, nebo jednejme podle soudobého svědomí a bytí, na historii zapomeňme. Nevy-mýslejme něco - jako by."

Neměli bychom zabědovat do improvizace a domýšlení, jak by to snad mohlo být a podobně. Vždy je třeba se rázně rozhodnout k jasnému cíli řešení. Bud obnovíme podle exaktních dokladů vše tak jak bylo v jedné určité vývojové etapě, nebo, než zjistíme potřebné, nebo vytvoříme zcela novou koncepci, adekvátní soudobým názorům. Bude to stejně historicky správné, protože i v dřívějších dobách se takto postupovalo. Koncipovaly se úpravy v duchu soudobých trendů, můžeme směle říci - módy.

Lázeňské parky

"Nemocné tělo i duši je třeba léčit. Léčit nápadně i neznatelně, prostřednictvím exaktními i jinými. K těm druhým patří i prostředí v něm pacient pobývá. Tvoří jej i stromy, květiny, trávník, vzdach, voda. Tedy prvky přírody k tomu účelu v daném prostoru zámrnně uspořádané. Vytváří celek - lázně se svými parky, záhonky, s krajinou. Víme-li jak je uspořádat, od intímních zákoutí po velkolepost prostoru, můžeme pacientům i lékařům velmi pomoci."

Každý lázeňský prostor by měl mít své "image", měl by být zajímavý a originální. Měl by však při tom cítit daný krajinný ráz, architekturu a urbanistickou skladbu. Měl by mít též odlišná a originální zákoutí, zahrady. Měl by být i poučný a spolušobný lázebném procesu. A to v oblasti vlastní balneologické i jako prvek vytvářející vnitřní pohodu, čili působit na psychiku člověka. To je ostatně jeden z nejdůležitějších významů zeleně vůbec, zejména v interavilánech sídél.

Hřbitovy

"Hřbitov je zahrada posledního bytí. Zahrada a krajina věčnosti. Zde si - ten žijící - má uvědomit poměřitost slávy světa. Podporujme proto prostředí meditaci těch, kteří se teprve připravují. A vytvářejme prostředí abstraktní krajiny, kde prvky budou evokovat to podstatné, co domov krajiny vytváří. Tam by si člověk měl uvědomit, kdo je."

Tento problematikou je třeba se zajímat daleko více. U nás je velmi podceněn význam. Je to při tom významný prvek v celém systému zeleně toho kterého urbánního celku. I jako významný punkt rekreativní. Zaslouží si proto samostatný rozbor i pozornost.

Co tedy říci na závěr:

Zahradní a krajinářská tvorba musí přinášet člověku prostředí pro zdraví, klid a pohodu, myšlení i zábavu. Měla by ho podporovat v ušlechtilých myšlenkách, poskytovat nové prožitky a učit k poznání, že člověk je pouze součástí široké sféry živé v neživé přírody, součástí planety Země.

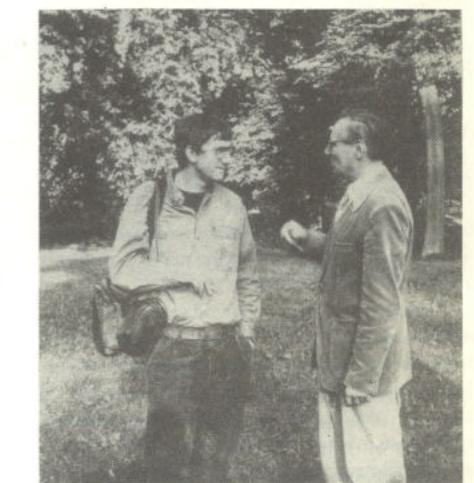
Parky jižních Čech - evropské přírodní a krajinářské parky (na okraj stejnojmenné konference)

Jaroslav Šubr

Současná doba asi nepřeje odborným seminářům a konferencím, ani těch zahradnických nebyly loni nadbytek. Na rozdíl od dvou silně navštěvených luhačovických seminářů, pořádaných Společností pro zahradní a krajinářskou tvorbu, především pro nové pracovníky obecných úřadů, bylo nutno některé pro malý zájem (?) zrušit. Ani příprava této konference neměla tak jednoznačný průběh, jak by se na tradiční, cyklicky se opakující památkářské setkání tří sousedních zemí (Německa, Polska a Československa) dalo očekávat. Změněné podmínky po posledních podobných konferencích (Praha 1987, severní Morava 1988) připravily obětavým pořadatelům značné potíže a prodloužení doby přípravy. Že se konference nakonec uskutečnila (a patřila rozhodně k těm nejzdařilejším), je jistě především jejich zásluhou.

Ing. A. M. Svoboda v prvním referátu připravil přehled nejdůležitějších literárních pramenů, které zhodnotily vývoj a hlavní principy přírodní krajinářského parku v Německu a významně ovlivnily jeho další rozšíření v okolních zemích.

Největší prostor úvodní části dostal (a za to pořadatelům patří dík) prof. ing. arch. J. Bogdanowski, který na vývoji krajinářských parků v Polsku charakterizoval jednotlivé vývojové etapy od poloviny 18. století (styl anglo-čínský) až do začátku 20. století (styl secesní a modernistický). U jednotlivých stylů zhodnotil hlavní charakteristiky základních kompozičních prvků, jejich uspořádání a způsob tvorby prostoru. Zdůraznil také jejich hluboké kořeny v zahradním umění východní Asie a jejich cyklické návraty, přinášející podněty pro další vývoj jeho kontinuitu. Vysvětlení a grafické ukázky názorně a přesvědčivě doplnily

O čem asi diskutují arch. H. Rippl (vpravo) a dipl. ing. L. Trauzettel v parku Červený Dvůr?

originální přínos autora k poznání tohoto významného období přírodní a krajinářské tvorby.

Speciální část konference byla věnována významným evropským krajinářským parkům,

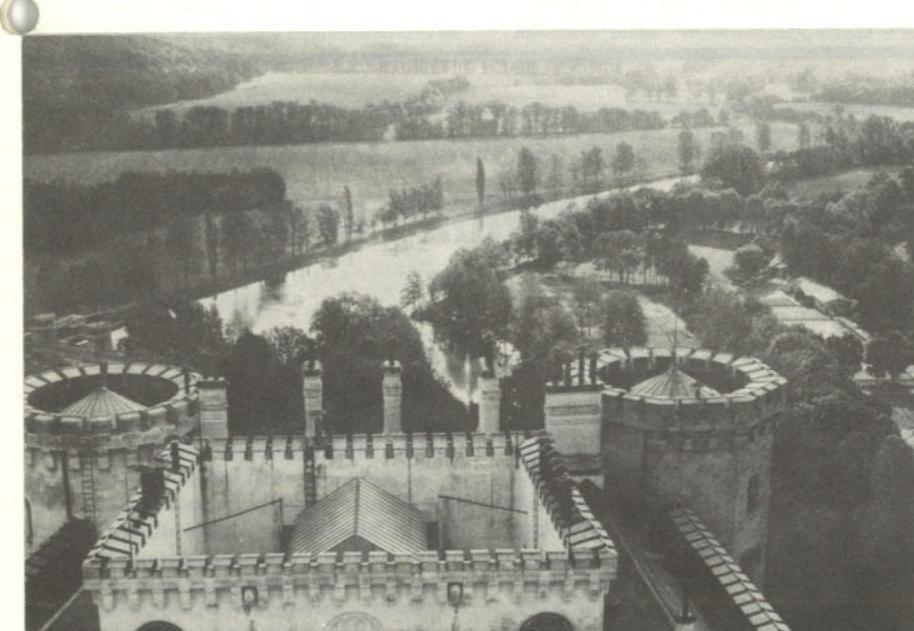
jejich vlastnímu historickému vývoji i zařazení do

kontextu evropské krajinářské tvorby.

Arch. H. Rippl v přednášce "Pücklerovy parky Muskau a Branitz" charakterizoval ranou (Moskau) a vrcholnou (Branitz) tvorbu Hermanna Pücklera v rozpětí 55 let a podrobne vysvětlil hlavní kompoziční zásady a způsoby práce s terénem, vodními prvky a vlastní vegetací. Především se soustředil na výsadbu skupin stromů i soliter a na specifické způsoby modelování porostů, které dávají Pücklerově tvorbě nezaměnitelné rysy dramatičnosti. Své poznatky doložil arch. Rippl na mnoha diapozitivách.

Dipl. ing. L. Trauzettel se věnoval vývoji nejznámějších krajinářských úprav rozsáhlého území na panství Anhalt-Dessau (téměř 400 km²), vzniklých zásluhou knížete Leopolda III. a jeho poradce F.W. von Erdmannsdorff. Krajinný areál v sobě obsahuje několik samostatných krajinářských parků vybudovaných v letech 1764 - 1800. Vyvrcholení této velkorysé krajinné úpravy představuje park ve Wörlitz (112 ha), který je současně začátkem krajinářské tvorby ve střední Evropě, stejně jako začátkem klasicismu a novogotiky v architektuře. Promírňadý umělecký i historický význam tohoto souboru je celý komplex paláců, drobných staveb

Důkaz o tom, že Hluboká je skutečně nad Vltavou.

(subkomisia pre mestskú zelen) a hľadá spôsob, akým by sa táto činnosť mohla celomestsky usmerňovať.

V súčasnosti sa pripravuje návrh všeobecne záväzného nariadenia o zeleni na území mesta, z ktorého vyplýnou požiadavky na vytvorenie okruhov odbornej činnosti a na základe nich aj typu útvaru, ktorý by ich mal s patričnými kompetenciami aj zabezpečovať.

Útvar by zodpovedal za:

- kompletnú starostlivosť o zeleni celomestského významu,
- regulatívnu, plánovaciu koncepcné činnosť na celomestskej úrovni,
- odborný dohľad metódického charakteru s právomocami špecifikovanými v legislatívnych opatreniach mestských zastupiteľstiev nad objektami zeleni, ktoré sú vo vlastníctve alebo v správe právnických alebo fyzických osôb a nie sú verejne prístupné,
- organizovanie konkurenčných výberov realizátorov projektových úloh a činností týkajúcich sa zeleni, za spoluúčasti zástupcov príslušných mestských časťí,

- spracovávanie územných plánov a regulatívov mesta v príamej účasti i územno-plánovacom procese,
- investorskovo-inžiniersku a kontrolnú činnosť na úseku projekcie, realizácie a údržby zelene,
- finančnú stimuláciu progresívnych zásahov na podstatné zlepšenie celkového stavu základnej kory zelene.

Tento začiatocný a zároveň východiskový spôsob riešenia by v budúcnosti mohol slúžiť ako základ pre "Mestský úrad zelene", ktorý prejavil svoju funkčnosť a životoschopnosť v krajinách západnej Európy. Týmto spôsobom postupujú aj reorganizácia sadovnícko-správnych podnikov na území bývalej NDR ako je to uvedené na príkladoch Magdeburgu, Potsdamu a Rostocku v Landschaftsarchitektur 03/1991.

Rozvoj mestskej zeleni, starostlivosť o ňu, by mali byť súčasťou a odrazom uplatňovanej ekologickej politiky mesta ako celku. Preto by sa mali stanoviť priority pre dlhodobý rozvoj zelene, vziať do úvahy i celkové postavenie mesta. V záujme vyváženého zdravého mestského prostredia by bolo žiaduce presadzovať skôr radikálne zmeny v

prospech prírodných faktorov, ktorých základným nositeľom je práve zeleň - trvalé porasty. V záujme mestských časťí treba rešpektovať a zohľadňovať požiadavky občanov na plochách miestneho významu, v súlade s celomestskými záujmami.

dalších nároků, k ďalšimu usilovaniu. Tento vzájemný vzťah hodnot a funkcií od základných až po duchovné je nutno si uviedomiť, ponеvadž pouze jediné tak se stane zrejmou organická vazba vytvoreného dila a človeka.

Východisko a základy tvorby jsou v podstatě jasné. Je tu pôdevším človek s potrebami a nároky biologickými a fyziologickými. Na rozdiel od týchto elementárnych hodnot je druhá oblasť hodnot daleko složitejšia, ponеvadž se týká duševného sveta človeka. Z toho vyplýva napríklad problematika funkcionálismu. Je to problém funkcie a její vazby na psychiku človeka. Téze, že tvar je determinovaný funkcií je v zásade jisté správna, jde však o vymezení tohto pojmu. Vychádzajúc zas jisté aspekty užitkové, ponеvadž odpovedajú elementárnym požiadavkám života. Tím však nelze povahať systém hodnot za vyčerpaný. A to je hľadisko mimofádné dôležité pre všechnu tvorbu včetně zahradných architektonických a krajinářských. Je nutno si položiť otázku jakými tvarovými prostredky je možno vytvárať hodnoty, ktoré jsou vyjádrením duševných stránek človeka. Nejsou-li tyto požiadavky respektované, dochádza k poprijení základného smyslu, je anulováno kultum a společenské poslání.

Problémem je, aby estetický tvar na hodnoty užitkové nevegetoval beznadžným životom, ale aby s ním tvořil po všech stránkách jednotu. Je to jeden z nejtěžších úkolů, ktorý byl úspěšně řešen už například obdobím antiky. Kvalitatívne aspekty zahradných architektonických a krajinářských tvorby jsou významným faktorem ve formování názoru a postoju človeka a je proto nezbytné brát v úvahu, že kvantitatívne stejný prostor môže v závislosti na kompozičném zámeru vytvárať kvalitatívne odlišné dojmy. Je tedy zrejmé, že význam sociologie pro zahradných architektonických a krajinářských tvorby je dán skutečností, že kompozice je vytvářena pro konkrétní společnost a její kulturu. To znamená, že toho hľadáme kompozice vnímatelnou struktúrou prostoru určenou mimo jiné obzorem činností, které zde mají probhat. Mezi problémy, které je nutno řešit lze zařadit například otázky, které se týkají individuálních rozdílů vкусu, vnitřních a vnějších faktorů, které podmínají různé typy chování, prožívání apod.

V naznačených vztazích souvisí potom zahradná architektonická a krajinářská tvorba se

sociologií, ktorá se snaží poznat a pochopit aspekty lidského života uvnitř i vnútri a ukázať, jak pôsobí umění individuálne, kolektívne, jednorázové, opakovane atď. Snaží sa také určiť, ktorému druhu sú skupiny, ktoré sa vytvárajú kolem uměleckého zážitku a predmetom studia je pôsobení vlivu umění na život ľudí, tvorbu skupin, konflikty v skupinách apod.

Z hľadiska sociologie lze zachytit umění v tom okamžiku, kdy se rozvíjí vztah mezi tím, kdo tvoří a divákem, posluchačem, čtenářom atď., tedy tenkrát, když tvorba apeluje na varenok a přináší umělecké zážitky nezávislé na tom, realizuje-li se v prostoru nebo v čase. V našem prípade pouze výtvarný zážitek může vytvářet okruhy kulturného pôsobení a je třeba, aby sociologie prokázala schopnost předvídání a vyslovení se v tom smyslu, že děje-li se to nebo ono, bude pravděpodobně následovat to nebo ono. Zatím jsme svědky paradoxu, že stále ve větší míře ovládaná příroda všechny negativní zásahy člověku vraci. Z toho je zrejmé, že okamžité efekty je nutno podpídat perspektivním, jinak by mohlo dojít k anulování základného smyslu, je anulováno kultum a anonymitu a tím narušení vztahu člověka nejen k přírodě, ale také k lidem. Existence pozitivních pocitů vyplývajících ze vztahu člověka a prostoru je podmíněna mimo jiné pocitem bezpečnosti chodce, možností snadné orientace, navazování kontaktů s přírodou, kontaktu společenských apod. Tak jako v jiných oborech umění se i v oblasti zahradných architektonických a krajinářských tvorby setkáváme s amatérským nebo naivním projevem a kýcháním a jen v menší části s výsledky profesionální činnosti zahrnující stránku výtvarnou, čemeslnou a kontinuální údržbu.

Lze konstatovať, že není v minulosti doby, ktorá by našla význam v zahradných architektonických a krajinářských tvorbe, aby od základu promyslel smysl své činnosti a uvědomoval si splétání rozmanitosti svých úkolů než je doba dnešní. Je to široký soubor problémů počínající biofyzickými potřebami člověka až po jeho nároky psychické a kulturní.

Jednostranná preferencie funkčných a provozních aspektov doprovázená negací aspektov výtvarných a estetických přinesla výsledky, které je nutno podrobít zásadné kritice. Zatím se nevnuje dostačná pozornost zahradných architektonických a krajinářských tvorb, což je paradoxní situace půdevším proto, že zahradná architektonická a krajinářská tvorba ovlivňuje pozorovatele každenně a ne pouze na výstavách. Chladné geometrické tvary a nudné urbanistické prostory působí negativně jak na dospělé, tak na děti a z hlediska estetického a citové výchovy včetně

výchovy rozumové lze označiť vyrústajúci děti v oblastech hromadné bytové výstavby za negativní skutečnost. Vznikající psychologické škody u dětí sú príkazné a termín sídlisk děti má stále negativnejší obsah. Jednou z hlavných príčin je závažný nedostatek prírodných prvkov. U dospělých vede pocit neobsostnosti k psychické demoralizaci prejúdící se celou řadou variant počínajúce apatií a vandalismom končí. Preference aspektov kvantitatívnych a negování aspektov kvalitatívnych, jednostranné zdôrazňovanie utilitárnosti a účelnosti, podceňovanie výtvarných a estetických aspektov, neuspokojivé řešení obytných mikroprostorov, kde by mohly byt respektované požiadavky vyplývající z tvorby volného času dětí a dospělých nebo požiadavky klidu a neodpovídajúci měřítku jednotlivých prostorov má za následok únavu, neurotizaci, deprese, oslabení koncentrace, anonymitu a tím narušení vztahu člověka nejen k přírodě, ale také k lidem. Existence pozitivních pocitů vyplývajících ze vztahu člověka a prostoru je podmíněna mimo jiné pocitem bezpečnosti chodce, možností snadné orientace, navazování kontaktů s přírodou, kontaktu společenských apod. Tak jako v jiných oborech umění se i v oblasti zahradných architektonických a krajinářských tvorby setkáváme s amatérským nebo naivním projevem a kýcháním a jen v menší části s výsledky profesionální činnosti zahrnující stránku výtvarnou, čemeslnou a kontinuální údržbu.

Lze konstatovať, že největší tragedie moderního člověka je odbořování biologických instinktů a další zjištění upozorňují na mimořádně negativní důsledky konzumní hodnotové orientace, která preferuje potřeby vnitřní na úkor potřeb vnitřních. Nutnost uvědomit si smysl snažení, význam jednotlivých úkolů a uvést je v organický komplex architektonického snažení je dnes jedním z prvních teoretických požadavků.

Všechny vědy zabývající se člověkem konstatují, že největší tragedie moderního člověka je odbořování biologických instinktů a další zjištění upozorňují na mimořádně negativní důsledky konzumní hodnotové orientace, která preferuje potřeby vnitřní na úkor potřeb vnitřních. Nutnost uvědomit si smysl snažení, význam jednotlivých úkolů a uvést je v organický komplex architektonického snažení je dnes jedním z prvních teoretických požadavků.

Výtvarné a estetické aspekty zahradně architektonické a krajinářské tvorby a její sociologické a psychologické hodnoty

Zdeněk Tupý

Tyto problémy sú širokým komplexom otázk a je proto možno sa dotknúť pouze niekoľkých aspektov. Vyjdeme z prokázaného zjistenia, že krásu se nevyvíjí samočinně. Existuje v našom vědomí v potenciálním stavu a v jistých dobách, nebo za jistých okolností se neprojeví. Môže se i ztratit u národa, ktoré kdysi byly hrđe na své slavné umělce a jejich díla. Jak je zrejmé, môže v dějinách smysl pro krásu narušiť, dosahovať rozkvetu, upadat nebo mizet. Konzumní společnost řadu problémů ještě komplikuje. Je známo, že většina tzv. civilizovaných lidí projevuje pouze elementární formy vědomí. Jsou schopni jednoduché práce, jaká v moderní společnosti zaručuje existenci. Mají zálibu v hromadném pozorování sportovních produkcií, s potěšením přihlížejí levným filmům, radují se z pozorování rychle se pohybujících objektov. Na jedné stranej sú zrnčkili, na druhej násilní. Ekonomové, sociologové a psychologové by proto nemeli navrhovať žádnou změnu v životních poměrech, pokud by neuvážili také duchovní následky takové změny.

Pokud jde o estetiku není úkolem našich oborů problémové studium estetiky, kde by bylo nutno provádět kritický rozbor různých proudu tohoto

století. Je ovšem nezbytné opírat se o souhrnný pohľad jednotlivých oblastí a v každém případě by mělo být východiskem přesvědčení o humanizaci, která se projevuje ve filozofii, vizuální, která je vyjádřena výtvarným uměním, nebo společenskou, která je kvalitou společenské struktury. Tentýž postup je ovšem závazný pro rozbor současnosti s vědomím, že se bude muset zahradná architektonická a krajinářská tvorba perspektivně vyrovnávat s řadou společenských proměn, poněvadž je to tvorba dynamickým jevem, který tyto změny integruje. Pro zahradný architekturu stejně jako pro další oblasti výtvarného umění je zrejmě optimální postup, který vychází z předpokladu, že tvůrčí projev působí především formou, která integruje tvar, kompoziční varianty apod. Zkoumání problematiky by mělo vycházet z rozboru vývoje vnitřních změn, organizace tvaru, kompozice, struktur apod., poněvadž to jsou předpoklady vzniku nového slohu.

Problém je dán vztahem člověka a díla. Člověk vytváří z potřeby a nutnosti, která je dáná v něm, v jeho konstituci fyzické, psychické, individuální, kolektivní. Vytvořené dílo působí na něho zpět množstvím účinků fyzických i psychických, individuálních a kolektivních a tím dochází k vytváření

vých vývojových etap je rozbor dobového klimatu, které určuje tvar a formu ať již jde o formu mentální, která se projevuje ve filozofii, vizuální, která je vyjádřena výtvarným uměním, nebo společenskou, která je kvalitou společenské struktury. Tentýž postup je ovšem závazný pro rozbor současnosti s vědomím, že se bude muset zahradná architektonická a krajinářská tvorba perspektivně vyrovnávat s řadou společenských proměn, poněvadž je to tvorba dynamickým jevem, který tyto změny integruje. Pro zahradný architekturu stejně jako pro další oblasti výtvarného umění je zrejmě optimální postup, který vychází z předpokladu, že tvůrčí projev působí především formou, která integruje tvar, kompoziční varianty apod. Zkoumání problematiky by mělo vycházet z rozboru vývoje vnitřních změn, organizace tvaru, kompozice, struktur apod., poněvadž to jsou předpoklady vzniku nového slohu.

Problém je dán vztahem člověka a díla. Člověk vytváří z potřeby a nutnosti, která je dáná v něm, v jeho konstituci fyzické, psychické, individuální, kolektivní. Vytvořené dílo působí na něho zpět množstvím účinků fyzických i psychických, individuálních a kolektivních a tím dochází k vytváření

Dôsledky civilizačných procesov, ktoré sa dotýkajú až podstaty bytia, vyvolávajú vo vyspelých krajinách na základe prieskummi podložených faktorov rozličné úvahy. Vznikajú polemiky a revolučné názory aj v takých oblastiach, ktoré prostredie len kladne ovplyvňujú (krajinárske úpravy, ich štruktúra, spôsob riešenia, používanie technológií). V oblasti riešenia krajinárskych úprav miest a všetkých urbanizovaných sídel prinášajú oproti doterajším klasickým názorom odlišné pohľady a stanoviská.

Pre kvalitu života sú atraktivity mestského prostredia, množstvo plôch tesne zovretých domami, mûrmi, asfaltom, betónom rozhodujúcimi pri vyslo-

Spontánne rastúca flóra mesta

Zdenka Rešovská

vení úsudku, do akej miery ponechať enklávy burín a samovolných náletov.

- Divokorastúca flóra je skôr trpenou súčasťou než charakteristickým elementom krajinárskych úprav našich miest a obcí. Vytvára pôvabný kontrast k statickým ľudským výtvorom a sprostredkováva emócie domáckosti a prirodzenosti.
- Poskytuje ideálny obrast pre detské ihriská. Tieto rastliny sú tu najodolnejšie, využívajú ich ako prostredníkov pri prvom stretnutí s prírodou, ako náročný objekt pri výučbe biológie.
- Spontánne rastúca flóra zakrýva a oživuje nepekné mûry, priemyselné zariadenia a neusporiadaný priestor.
- Je základom výživy a životným prostredím pre veľký počet živočíchov od nízkych organizmov až po vtákov a drobných cicavcov, životou nutnosťou pre niektoré druhy motýľov.
- Filtruje a viaže vysoký podiel zdraviu škodlivých prachových čiastočiek.

- Je dôležitým výskumným objektom bádacieho odvetvia "Ekológia miest".
- Je dôležitým indikátorm podmienok prostredia /pôda, klíma, imisie/ v mestách i obciach.
- Čo rozumieme pod spontánne rastúcim flórom v súčasnosti?

Popri starostlivo zakladaných sadovníckych úpravách s rozmanitými a veľkou námahou ošetrovanými okrasnými rastlinami rastú na plochách našich miest a obcí mnohé domáce stromy, kríky, bylinky, močiarne spoločenstvá, ktorým sa zo strany obyvateľstva nedostáva žiadnej cielenej starostlivosti. Patria k nim divokorastúce ovocné dreviny, rastliny v trhliacích murov, obrubníkoch cest v cestných zvodoch, rastliny obopínajúce staré mury, kmene stromov. Začleňujeme sem aj najpočetnejšie buriny, ako bodliaky, žilavky a pod. Jednotlivé druhy týchto rastlín však obyvatelia ani nepoznajú a už vôbec nevpredokladajú, že tieto rastliny nerastú náhodne, rozptýlene alebo len výnimco, ale v spoločenstvách divokorastúcich rastlín. Tieto spoločenstvá sú zákonité a na ich zoskupovanie vplývajú rozličné faktory, napr.: vlastnosti pôdy, svetelné, teplné, vlhkosťné a poveternostné podmienky, ale aj antropogénne, ako frekvencia zošliapavania, kosenia, ošetrovania a iné kultivačné zásahy. Berúci do úvahy škálu faktorov ovplyvňujúcich životné podmienky týchto rastlín, v priebehu času sa určite vyvinie typická volne rastúca flóra, na ktorú bude nadvážovať charakteristická fauna našich sídiel zreteľne sa odlišujúca od volnej prírody.

- Význam spontánne rastúcich spoločenstiev v mestách a obciach
- Už niekoľko desaťročí sa vďaka rôznym "okrášľovacím" akciam na našich sídlach ničia spontánne spoločenstvá súčasne s významom významnou pomôckou pre projektantov a realizátorov krajinných úprav.

censtvá. Dôsledok tejto činnosti možno vyhodnotiť na základe vysiahanych a vysadených spoločenstiev simulujúcich spoločenstvá vo voľnej prírode len s ťažkostami a veľkou námahou /Museumsdorf Kammer/>. Rovnako kruto boli asfaltom, betónom a herbicídmi prípravkami zdecimované tieto spontánne porasty pod zámenou údržby mestských priestorov.

Vedecké výsledky dokazujú /Künick, 1978, Berlin - Kreuzberg - Nord/, že v priebehu 8 rokov poklesol počet spontánne rastúcich rastlín na ruderálnych stanovištiach /z 200 druhov/ viac ako o 50 %. Uvedené výsledky dokumentujú, akým nehospodársky a nezmyselným smerom sa uberaame, akú daň platíme za intenzívne pestované okrasné rastliny. Rozumné kompromisy pri tých istých nákladoch by mohlo na týchto stanovištiach rást dvojnosť množstva zelené, ktoré by pri racionálne vedenej údržbe dokázalo znásobiť priaznivý vplyv na svoje okolie. V budúcnosti musí spoločnosť vela vykonať pre skoordinovanie postupov v zachovávaní všeobecnej i špeciálnej flóry pri ľudských sídlach.

- Odporúčania na ochranu spontánne rastúcich rastlín v mestách

Parkové plochy

Pod kríkovými a stromovými skupinami sa nachádzajú najvhodnejšie plochy pre spontánne spoločenstvá. Z odpadaného lístia, ktoré nechávame ležať na mieste, získavame potravu pre dážďovku a iné pôdne živočíchy a hodnotnú náštielku pre rastliny. Trávniky nemusíme kosiť na všetkých stanovištiach 15 krát, vyšliapanie a poloprirodne zóny stačí kosiť 1 až 2 krát ročne. Tak vznikne pestro kvitnúci podras a pokojný životný priestor pre nesčíselné množstvo hmyzu.

Dopravná zeleň

Keď umožníme nerušene vykličiť vytrvalým spontánne rastúcim rastlinám, späť medzi dlažbami "ozeleníme" bez nárokov na investície. Starú dlažbu nechávame voľne zarasti, v žiadnom prípade ju nepreasfaltovávame. Nepoužívame herbicídy. V dlažbe z prírodného kamene a v kamenných zvodoch vzdužujú skorocel a jednorodené trávy aj mechanické poškodzovaniu. Podľa záhradných murov a plotov sa nájde často dostatok miesta pre spontánne rastúce rastliny. Kamenné chodníky nie sú tiež rovnomerne vyšliapavané. V otvoroch pri stromoch v uličných stromoradiach svedčí rast náhodilých rastlín o tom, že sa tu nepoužívajú chemické postreky, ale plochy sa ošetrí kosením.

Úhory sú plnohodnotnými biotopmi, refúgiami pre ohrozené druhy. Tu môžu zarasti i neodstraniteľné odpady. Tieto plochy nikdy nekosíme do polovice októbra, zničili by sme tým húsenice a kukly mnohých druhov motýľov.

Domáce a kolóniové záhrady sú taktiež útočiskom pre spontánne sa množiace rastliny. Tu sa zriekame použitia chemických prípravkov. Spontánne rastliny tienia pôdu na záhonoch, sú plnohodnotným organickým materiálom pre komposty. V obrubách cest a húštinach sú stanovišcia pre užitočné živočíchy, ktoré obohacujú a oživujú záhradku. Okraje zarastené spontánnymi rastlinami nepotrejkujeme, iba príležitostne ich okopávame. Neusilujeme sa zakladať sterilné trávnaté plochy, menej často kosieme.

Rastliny v spoločenstvách

Pod kríkovými a stromovými skupinami sa nachádzajú najvhodnejšie plochy pre spontánne spoločenstvá. Z odpadaného lístia, ktoré nechávame ležať na mieste, získavame potravu pre dážďovku a iné pôdne živočíchy a hodnotnú náštielku pre rastliny. Trávniky nemusíme kosiť na všetkých stanovištiach 15 krát, vyšliapanie a poloprirodne zóny stačí kosiť 1 až 2 krát ročne. Tak vznikne pestro kvitnúci podras a pokojný životný priestor pre nesčíselné množstvo hmyzu.

Horák, Salašová /1988/ vytvorili návrh štruktúry drevinných porastov na základe vlastností autochtoných drevín, kvality pôdneho prostredia, vodného režimu, geologickej podložia a polnohospodárskeho výrobného typu /príp. lesných vegetačných stupňov/. Východiskom boli súbory lesných typov zmenené podobne, ako spoločenstvá, na ktoré vplýva polnohospodárska výroba /eliminácia rastlín stenotropných, tieňomilných, citlivých na vplývy antroposféry a pod./. Výskum zahŕňa len autochtonné dreviny. Časom bude potrebné doplniť rozbory o rastliny alochtonné a introdukované, ktoré sa dnes v krajine viacmenej spontánne rozširujú. Taktôž zostavené spoločenstvá drevín dávajú nasledovné záruky:

- rastliny v týchto spoločenstvách rastúce prirodzene, nebudú mať k sebe antagonistické vzájomnosti,
- domáce dreviny budú v krajine podporovať tie zoocenózy, ktoré tu existujú prirodzene a v relativne prirodzených proporcích.

Tabuľkové spracovanie drevín môže byť významnou pomocou pre projektantov i realizátorov krajinných úprav.

Osobitným problémom pri tvorbe drevinných porastov je nedostatočná znalosť socioekologických väzieb medzi drevinami navzájom a medzi drevinami a ostatnými organizmami v prírodných podmienkach ovplyvnených predovšetkým polnohospodárskou výrobou. Nemáme znalosť o ekologickej amplitúde /výkyvy/ hodnoty vonkajšieho faktoru, ktorý je rastlina schopná tolerovať/ všetkých domáčich drevín v zmenených prírodných podmienkach, nehovoriac o ekologickej amplitúde celých porastov.

Ci toto vyplýva pre prax? Krajinný architekt má k dispozícii určité dielne poznatky o drevinnom

Odkazy na publikácie:

1. Bauer, Z., Horák, J., Salašová, A., Schwarzer, J.: Územné systémy ekologickej stability a zemědělská výroba. 1. část. Acta univ. agric. /Brno/, fac. hortic., III, 1988, 2, s. 122 až 130.
2. Kontriš, J.: Fyziognomicoekologická typizácia lesov a rozptýlenej zelené na príklade JZ časti VSN. Vedecké sympózium "Ekologická optimalizácia využívania VSN", SAV ÚEBE Bratislava, 1986.
3. Löw, J. a kol.: Zásady pro vymezování a navrhování územních systémů ekologickej stability krajiny. Agroprojekt Brno, 1986.

Niekteré problémy tvorby územných systémov ekologickej stability

Alena Salašová

Nutnosť skúmania ekologickej zákonitostí a väzieb v krajinnom systéme je dnes už bez všetkých pochybností prijímaná vedeckou i laickou verejnoscou. V ostatnom čase výrazne pocítované dôsledky rastúcich lability krajinného prostredia, vedú k snáhe vytvárať v krajine biologické systémy, ktoré zvýšia úroveň jej ekologickej stability.

Táto snaha vyústila v konkrétnej podobe pri tvorbe metodiky "Územné systémy ekologickej stability", ktoréj autorom sú Löw a kol. /napr. Buček, Lacina, 1986/ z Agroprojektu Brno. Podľa tejto metodiky sa už aj vytvára systém biocentier, biokoridorov a interakčných prvkov, ktorý v prvom rade vychádza z tvorby a obnovy drevinných fytocenóz v krajine.

V polnohospodárskej krajine, kde došlo k rozsiahlej likvidácii týchto ekosystémov a výraznej

zmene pôvodných krajinných vlastností, je navrhovanie ekologickej optimálnej druhovej štruktúry porastov spojené s viacerými problémami.

Primárnym problémom je lokalizácia drevinných spoločenstiev v krajine a výber rastlinného materiálu. Pre návrh lokalizácie biocentier a biokoridorov existujú určité dielne poznatky obsiahnuté v spomínamej metodike.

Smerodajná je konkrétna situácia, typ krajiny, spôsob hospodárenia v nej, odporúcané veľkosti honov, vzdialenosť doletu vtáctva a hmyzu, migračné tropy živočíchov a pod.

Výber rastlinného materiálu, predovšetkým drevín, by mal vychádzať z pôvodných /autochtoných/ drevín. O ich nárokoch na kvalitu krajinného prostredia máme k dispozícii dosť informácií, menej materiálu však máme o štruktúre

Na základe týchto prameňov a vlastných poznatkov, pokúsil sa kolektív autorov Bauer,

Metódy diaľkového prieskumu Zeme pri tvorbe krajino-ekologickej podkladov - 2. časť

Ivan Juhás

- Informácie o priestorovom rozložení prvkov krajiny

Z obsahovej stránky patrí analýza priestorového rozloženia prvkov krajiny medzi drevinami navzájom a medzi drevinami a ostatnými organizmami v prírodných podmienkach ovplyvnených predovšetkým polnohospodárskou výrobou. Nemáme znalosť o ekologickej amplitúde /výkyvy/ hodnoty vonkajšieho faktoru, ktorý je rastlina schopná tolerovať/ všetkých domáčich drevín v zmenených prírodných podmienkach, nehovoriac o ekologickej amplitúde celých porastov.

Dialkový prieskum Zeme vo svojej podstate umožňuje predovšetkým plošnú interpretáciu o krajinej štruktúre, zastúpení jednotlivých prvkov, spoločenstiev a ich proporcii vo veľmi presnom pôdorysnom zobrazení. Veľkou výhodou je, že DPZ umožňuje globálny pohľad na hodnotené územie z nadhľadu potrebného pre objektivizáciu výroku. Podľa požiadaviek, ktoré máme na DPZ, je potrebné zvoliť najvhodnejšiu metódu. Z hľadiska predikovania vertikálnych proporcii sú

klasické metódy menej presné. Na interpretáciu si vyžadujú buď špeciálne vybavené laboratórium, alebo podporné pozemné meranie so špecifikáciou výškopisu. Metódy stanovenia výšky stromov sú v odbore lesného hospodárstva prepracované.

Zhrnutie plošných informácií:

- evidencia pôdneho fondu, plodín a porastov,
- priestorová štruktúra siedlenských útvarov v krajine /budov, technických stavieb a zariadení/, komunikácií, vodných tokov, elektrických vedení a produktovodov,
- informácie o proporciiach výrobných odvetví /polnohospodárstvo, priemysel, lesné hospodárstvo/, o druhu výrobnej činnosti a interných proporciiach /usporiadanie pozemkov a štruktúra plodín, trvalých porastov, atď./,
- štruktúra rozptýlenej zelené /bodová, liniová, plošná/, rozlišenie skupín stromov, krov, ihličnatých drevín od listnatých a podobne.

- Informácie o technologických procesoch výroby v krajine

Podľa charakteristických znakov jednotlivých výrob /polnohospodárska, lesnícka, priemyselná/ možno pri vhodných mierkach rozoznať zameranie. Ako

priklad možno uviesť rozoznanie dymiacich komínov /dymové vlečky/, rozsah závodu, skladky suroviny a technologického odpadu, v lesnom hospodárstve druh pestovaných stromov, ich vekovú a vzrastovú štruktúru, spôsob ťažby, v poľno-hospodárstve trvalé kultúry a ich druh, spôsob stredania plodín /okopaniny, obiliny, miešanky, krmoviny/, rozmiestnenie hospodárskych dvorov, pasenie dobytka a pod. Taktiež hlavne pri snímaní z nižšie letiacich nosičov /modely lietadiel a menšie typy lietadiel - AN 2, Čmeliak, L - 410, vrtuľníky/, možno veľmi dobre rozoznať spôsob obrábania pôdy, homogennosť jej spracovania, vzhádzanie kultúr, účinok a rovnomenosť aplikácie pesticídov, hnojív, zabuřinenosť plôch. Pre svoju operatívnosť/teoretickú = zo poľného letiska v okrese, v obvode PD, vyštartuje lietadlo, ktoré za krátke čas nasníma a po pristáti sa premietne videozáznam, na ktorom má agrónom prehľad o spracovaní pôdy, vzhádzaní porastov, ich vyravnanosť, nutnosť hnojenia a pod./, by pre poľno-hospodárske podniky mali význam hlavne metódy DPZ zaznamenané video-technikou.

V tejto staci je potrebné spomenúť možnosti, ktoré DPZ poskytuje pri sledovaní eróznych procesov /jednak dlhodobo, ale i náhly výskyt eróznych rýh a ich usporiadanie/ a pri zaznamenaní kalamitných situácií, živelných pohrôm. Ďalšie možnosti DPZ sú pri zisťovaní zamokrenia plôch na jednej strane a presúšania plôch na strane druhej, ktoré majú priamy vplyv na technológiu obhospodarovania, výber pestovaných druhov /lepšie povedané spôsobu využívania lokality/, prípadne ako podkladový materiál pre technické zásahy do krajiny /meliorácie/.

- Informácie o lokalizácii ekologickej typov, ich vzájomoch ku geosystému a biocenózam

- Výpovedná schopnosť o geosystéme /v zjednodušenej podobe/:

Voda

Lokalizácia vodných hladín:

- čiernobiele panchromatické /ČBp/;
- čiernobiele infračervené /ČBi/;
- čierne multispektrálne /ČBm/;
- farebné inverzné /Fi/;
- farebné infračervené = spektrozonálne /Fsz/.

Teplotné pomery vodných hladín:

- ČBi, ČBm, Fsz - z konvenčných metód /sú však bežne nedostupné/ sú na zisťovanie teploty vody, pôdy, atď. veľmi vhodné metódy pracujúce na princípoch mikrovlnných rádiometrov, infračervených a mikrovlnných spektrometrov. Znečistenie vodných hladín:

- všetky typy metód.

Pôda

Inventarizácia genetických pôdných okrskov, pôdných druhov, skeletovosti, erózie a akumulácie, zamokrenia:

- všetky typy DPZ; podľa špecifických požiadaviek treba zvoliť metódou, prípadne výsledok jedného spôsobu overiť pozemným podporným prieskumom.

Teplotné pomery pôdy:

- ČBi, ČBm, Fsz.

Ovzdušie

Hydrometeorologické parametre:

- stacionárne družice = nad rámec tohto hodnotenia.

Znečistenie ovzdušia:

- družicové a letecké = všetky druhy DPZ.

- Výpovedná schopnosť o biocenózach /v zjednodušenej podobe/:

Vegetácia

- Rajonizácia spoločenstiev je z nadhľadu niekoľko desiatok metrov jednoznačnejšia a presnejšie určiteľná. Dá sa postrehnúť prechod rastlinných formácií a spoločenstiev v horizontálnom i vertikálnom smere. Výrazne je rozpoznejateľná dominancia vedúcich rastlinných druhov v spoločenstvách.
- DPZ je tiež veľmi výhodný na analýzu lesnických porastov hlavne vo velkých, rozľahlých oblastiach. Plošné rozmiestnenie, výškovú členitosť jednotlivých časťí lesa možno dobre sledovať na stereoskopických dvojiciach snímkov /stereogramoch/, zvlášť ak sú medzi porastmi vytažené plochy, prieseky a cesty.

Živočíšstvo

DPZ možno využívať v rozsiahlych oblastiach na sledovanie pohybu stád zvierat, kŕdlov vtákov, na inventarizáciu hniezd a lokalít hniezdenia vtákov, lokalít prezimovania kŕdlov.

- Zisťovanie zdravotného stavu rastlín pomocou DPZ

Okrem metód snímania v infračervenom spektri možno na diagnostikovanie ochorenia využiť multispektrálne snímky, na ktorých sa ochorenie prejaví na farebnej syntéze. Ďalšou možnosťou sú tzv. teplotné snímky: zdravé rastliny vedú dobre vodu vo svojich pletivách. V noci sa viac ochladia než choré rastliny. Zdravé rastliny sú preto ráno chladnejšie. Zasa však musíme brať do úvahy celkové vlhkosť pomery lokality.

OPTIMALIZOVANÝ VÝBER METÓD DPZ K NAJČASTEJŠIE POUŽÍVANÝM MAPOVÝM MIERKAM KRAJINNO - EKOLOGICKÉHO VÝSKUMU, SÚHRN IDENTIFIKOVATEĽNÝCH PRVKOV KRAJINY (podľa štúdie "Možnosti využitia metod DPZ pro územní plánování", SDPZ GKP Praha, 1986/

- Miera mapy 1 : 50 000

Tab. 1

Územný prvk	Materiál	DPZ	Typ komory	Miera odvodnenia
1.1. Orná pôda	CIR MSS, BW	kozm.	KATE SPOT	1 : 275 000 1 : 100 000
1.2. Polhohospodárske kultúry	MSS	let.	MSK-4	1 : 50 000
2.1. Lesy	CIR, BW	kozm.	KATE	1 : 275 000
2.2. Lesná pôda bez lesov	MSS, BW		SPOT	1 : 100 000
3.2. Vodné toky	CIR, IR	kozm.	KATE	1 : 275 000
3.3. Vodné plochy	MSS, BW		SPOT	1 : 100 000
4.1. Obytné plochy	CIR, BW	kozm.	KATE	1 : 275 000
4.2. Výrobne plochy	MSS, BW		SPOT	1 : 100 000
4.3. Komunikačné plochy	MSS, BW	let.	MSK-4	1 : 50 000
5.1. Nevyužitá pôda	MSS	let.	MSK-4	1 : 50 000

Vstupným materiálom pre uvedenú mierku sú kozmické snímky s veľkou rozlišovacou schopnosťou /7 až 10 m pri fotografických snímkoch, 10 alebo 20 m pixel pri skaneri/.

Priamo z kozmických snímkov sú dobre rozlišiteľné lesy, vodné toky a plochy. Pre identifikáciu ornej pôdy, polhohospodárskych kultúr, komunikácií a využitých plôch je lepšie použiť letecké nosiče s podrobnejším zobrazením metódou multispektrálneho zobrazenia.

MSS - multispektrálne snímky

BW - čiernobiele panchromatické snímky

IR - čiernobiele infračervené snímky

CIR - čiernobiele infračervené spektrozonálne snímky

COL - farebné inverzné snímky

- Miera mapy 1 : 25 000

Tab. 2

Územný prvk	Materiál	DPZ	Typ komory	Miera orig. snímky
1.1.1. Orná pôda s melioráciou	MSS /synt./	BW	MSK-4	1 : 50 000
1.1.2. Orná pôda bez meliorácií	MSS /synt./	BW	MSK-4	1 : 50 000
1.2.1. Trvalé polhohospodárske kultúry	MSS /synt./	BW	LMK	1 : 40 000
1.2.2. Trávne porasty	MSS /synt./	BW	LMK	1 : 40 000

pokračovanie tab. 2

Územný prvk	Materiál	DPZ	Typ komory	Miera orig. snímky
1.2.3. Plochy intenzívnej poľnohospod. výroby	MSS /synt./	BW	LMK	1 : 40 000
2.2.0. Lesná pôda bez lesov	MSS /synt./	BW	MSK-4	1 : 28 000
3.2.1. Rieky	MSS /synt./	IR	MSK-4 LMK	1 : 28 000 1 : 25 000
3.2.2. Kanály	MSS /synt./	IR	LMK	1 : 25 000
3.4.1. Záplavové územie	MSS /synt./	IR	LMK	1 : 25 000
4.2.2. Sekundárny sektor	BW		LMK	1 : 40 000
4.3.1. Doprava	BW		LMK	1 : 40 000
4.3.3. Energetika	BW		LMK	1 : 40 000
4.4.1. Zeleň	BW, IR		LMK	1 : 40 000
4.4.2. Územie využívané iným spôsobom	BW		LMK	1 : 40 000
5.1.1. Nevyužité pôdy	MSS /synt./	BW	MSK-4	1 : 50 000
5.1.2. Nevyužité lesné plochy	MSS /synt./	BW	LMK	1 : 50 000
5.1.3. Nevyužité zastavané plochy	MSS /synt./	BW	LMK	1 : 40 000
5.2.1. Zamokrené pôdy	MSS /synt./	BW	MSK-4	1 : 28 000
5.2.2. Nevyužité vodné plochy	MSS /synt./	BW	LMK	1 : 25 000

Pre mierku mapy 1 : 25 000 možno používať výhradne letecké snímky.

Interpretácia prvkov 1.1.1. a 1.1.2. si vyžaduje dopĺňajúci materiál /plán melioračnej siete časti územia/. Porovnaním plánu a časti snímky možno nájsť identifikáčne body melioračnej siete a pomocou nich potom siet extrapolovať na celú plochu. Pri určovaní prvkov 1.2.1. až 1.2.3. je potrebné vychádzať z konkrétnych mapových podkladov hospodárskej organizácie so špecifikáciou kultúr. Pri interpretácii záplavových území pomôže Základná vodohospodárska mapa ČSFR v mierke 1 : 50 000, pri správnej klasifikácii prvku 5.1.1. príslušné pôdne mapy. To isté platí pre určenie prvku 5.1.2. = topografické mapy. Prvky 5.2.1. a 5.2.2. je potrebné upresniť podľa vodohospodárskej mapy:

- Miera mapy 1 : 10 000

Tab. 3

Územný prvk	Materiál	DPZ	Typ komory	Miera orig. snímky
1.1.1. Orná pôda zavlažovaná	MSS /synt./	COL	MSK-4 LMK	1 : 50 000 až 1 : 20 000
1.1.2. Orná pôda odvodnená	MSS /synt./	COL	MSK-4 LMK	1 : 50 000 až 1 : 20 000
1.2.1.1. Chmelnice	MSS /synt./	COL	MSK-4 LMK	1 : 15 000 až 1 : 20 000
1.2.1.2. Vinice	MSS /synt./	COL	MSK-4 LMK	1 : 15 000 až 1 : 20 000
1.2.1.3. Ovocné sady	MSS /synt./	COL	MSK-4 LMK	1 : 15 000 až 1 : 20 000
1.2.2.1. Lúky	MSS /synt./	COL	MSK-4 LMK	1 : 15 000 až 1 : 20 000</td

Současná situace ve výrobě osiva trav pro nezemědělské zatravňování

Miroslava Teterová, Jan Macháč

Výroba travního osiva byla do nedávna zajišťována prostřednictvím státního podniku Oseva, který garantoval produkci v rámci České republiky.

Po demonopolizaci Osevy, která mimo výrobní podniky (KSP) sdružovala také výzkumné a šlechtitelské ústavy, došlo k oddělení a osamostatnění většiny semenářských podniků. Strukturální změny jednotlivých organizací se zákonitě promítají i do plánování výroby travního osiva, které je při současných ekonomických nejistých podmínkách velmi obtížné. Značné změny zaznamenává organizace výroby osiv také v souvislosti s blížící se velkou privatizací.

V současné době je množství nezemědělských druhů trav soustředěno především do čtyř krajů České republiky (Severomoravský, Jihomoravský, Jihočeský a Východočeský). Ve Slovenské republice je produkcí tohoto travního osiva zajišťována pouze okrajově.

Pro ilustraci současné situace ve výrobě lze vycházet z dlouhodobých rozborů. Na základě odhadu výnosů z kontrahovaných ploch je možné předpokládat v roce 1992 výrobu asi 550 t osiva pro nezemědělské využití. Jde o druhy: lipnice luční (80 t), jílek vytrvalý (250 t), kostřava červená (120 t), psineček (32 t), pohárka hřebenitá (30 t), kostřava ovčí (28 t), lipnice hajní (7 t), lipnice smáčknutá (3 t). Zde tato předpokládaná výroba bude dostačující, lze těžko říci.

Řadu let spolupracovali pěstitelé s výzkumnými pracovišti na zvládnutí pěstitelských technologií obtížně množitelných travních druhů, aby byla zajištěna alespoň základní potřeba osiva trav jako je lipnice luční, psineček tenký apod., bez kterých se lze v trávníkářství jen těžko obejít. Toto se v posledních letech podařilo vyřešit, u některých druhů došlo dokonce k nadvýrobě a v důsledku toho k omezení ploch.

Důležitými momenty, které budou nadále rozhodovat o zásobování travním osivem, bude stabilizace pěstitelských organizací, cenová úroveň výrobních vstupů, ekonomická síla spotřebitelů apod. Nelehkým úkolem v současné době je také sladění výroby osiva s poptávkou. V důsledku absence tržních vztahů chybí schopnost reakce výroby na požadavky spotřebitelů, na druhé straně, ale také tlak na výrobu. Do dnešní doby se nepodařilo zjistit, jaká je vlastně potřeba osiva na trávníky. Chybí také seriální a aktuální informace o situaci na trhu, o čemž svědčí mnohé telefonické i písemné dotazy na naše pracoviště Výzkumné stanice travníářské v Zubří.

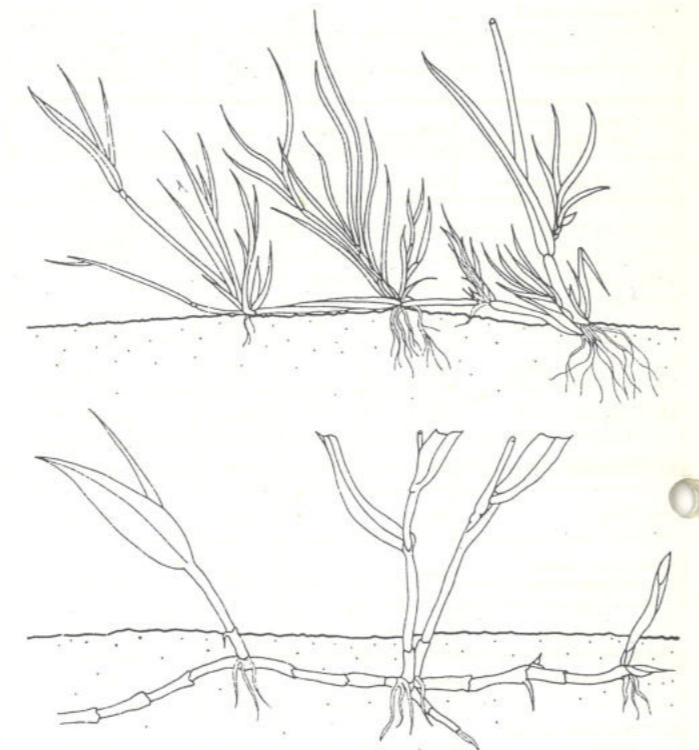
Ve snaze zkvalitnit výrobu i distribuci osiva trav a zajistit její koordinaci bylo znovu obnoveno. Sdružení pěstitelů travních a jetelových semen, které zahrnuje naše přední množitele, šlechtitele a pracovny obchodu i výzkumu v oboru travníářství.

V souvislosti s demonopolizací Osevy a nastupujícími tržními podmínkami projevují různé zemědělské podniky zájem o produkci i prodej travních semen. Přesto zůstává Oblastní čisticí stanice osiv v Rožnově pod Radhoštěm (OČSO) jedním z nejvýznamnějších míst, kam se zájemci už leta obracejí při nákupu osiva trav. V poslední době stoupá zájem především o druhy pro nezemědělské zatravňování. Pro tyto účely je v současné době dobrá zásoba všech základních druhů a odrůd pro trávníky. Jak tedy zde vypadá momentální situace konkrétně?

Kostřava červená, o kterou je silný zájem ze strany spotřebitelské praxe je dostupná v dostatečném množství, a to odrůda 'Ferota'. Produkce odrůdy 'Rosa-na' je soustředěna do Jihočeského kraje.

Nedostatek naší odrůdy kostřavy ovčí 'Jana', pěstované převážně v Jihočeském kraji, způsobuje malá výroba vyšších stupňů pro množení. Momentálně je tato odrůda nahrazena dovozem odrůdy 'Mecklenburger' z bývalé NDR.

Lipnice luční patří mezi druhy s obtížnější pěstitelskou technologií. Trávníková odrůda 'Krasa' se zatím pěstuje na menší výměře z důvodu nižší semenářské výkonnosti, což bylo teprve nedávno cenově ohodnoceno. Přesto je tato odrůda v současné době dostupná. Do budoucna lze počítat i s nově povolenou odrůdou lipnice luční 'Moravanka', jejíž rozšíření bude trvat nejméně dva až tři roky.

Zásoby jílku vytrvalého - diploidní odrůdy 'Sport' a 'Bača' ještě do nedávna vysoko převyšovaly poptávku. Z důvodu špatné koordinace mezi výrobou a potřebou došlo ke snížení ploch a tudíž k přechodnému nedostatku. Naše odrůdy 'Sport' a 'Bača', které lze použít do trávníků jsou momentálně k dispozici. Výhledově bude trávníkářský sortiment jílku vytrvalého obohaten kvalitnějším materiálem z novošlechtění, která jsou rozpracována ve ŠS Větrov a ŠS Slavice.

Pěstování psinečku tenkého je soustředěno na plochách Severomoravského a Jihočeského kraje. Obě trávníkové odrůdy 'Golf' a 'Teno' jsou po stránci semenářské i praktického využití téměř vyrovnané. Zásoba psinečku tenkého je zatím dostačující.

O druhu s menší nebo specifickou využitelností jako jsou pohárka hřebenitá nebo lipnice hajní je menší zájem ze strany spotřebitelů, dosavadní výroba stačí pokrýt potřebu.

Nový trávníkový druh lipnice smáčknutá s odrůdou 'Razula' není ještě hojně v praxi rozšířen. Důvodem je nedostatek osiva vyšších stupňů a také malý zájem spotřebitelů využívající z neinformovanosti o využití tohoto druhu.

Velké zásoby osiva byly u metlice trsnaté - odrůda 'Meta', která je po pěstitelské stránce velmi výnosná. V důsledku nadvýroby došlo však ke snížení pěstitelských ploch i ceny.

V současné době je v OČSO v Rožnově pod Radhoštěm k dispozici také osivo bojinku cibulkatého, který je vhodný do hřišťových trávníků, a to anglická odrůda 'Aberystwyth S-50'. Naše nově povolená odrůda bojinku cibulkatého 'Latima' bude k dispozici až po zavedení do pěstitelské praxe.

Pro informaci uvádíme přehled současných cen trávníkářsky významných druhů u OČSO v Rožnově pod Radhoštěm. Jde o ceny ve stupni OR bez obchodního rabatu, které je z důvodu pohyblivosti cen nutno brát jako orientační. Od roku 1991 je v Rožnově pod Radhoštěm v provozu také prodejna OČSO, která má i zásilkovou službu a na základě objednávky dodá čisté druhy trav nebo hotové směsi pro různé typy trávníků. Je nutné počítat asi s 20 % rabatem. Osiva je možné objednat u Oblastní čisticí stanice osiv, obchodní odd., ul. Meziříčská 100, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm.

Nad vyřešením problémů, týkajících se dostupnosti trávníkového osiva pro celou sadovnickou praxi visí ještě mnoho otazníků. Hodně práce nás čeká nejen v oblasti zajištění požadované výroby osiv, ale také na poli zkvalitnění obalové techniky, distribuce apod.

tabulka 7

Druh	Odrůda	Cena (Kčs.kg ⁻¹)
Jílek vytrvalý	'Bača', 'Sport'	31,60
Kostřava červená	'Ferota'	78,20
Kostřava červená	'Táborská', 'Valaška'	59,80
Kostřava ovčí	'Jana', 'Mecklenburg'	64,10
Lipnice luční	'Krasa', 'Slezanka'	104,-
Lipnice hajní	'Dekora'	59,-
Metlice trsnatá	'Meta'	48,-
Psineček tenký	'Golf', 'Teno'	104,-
Pohárka hřebenitá	'Rožnovská'	48,-

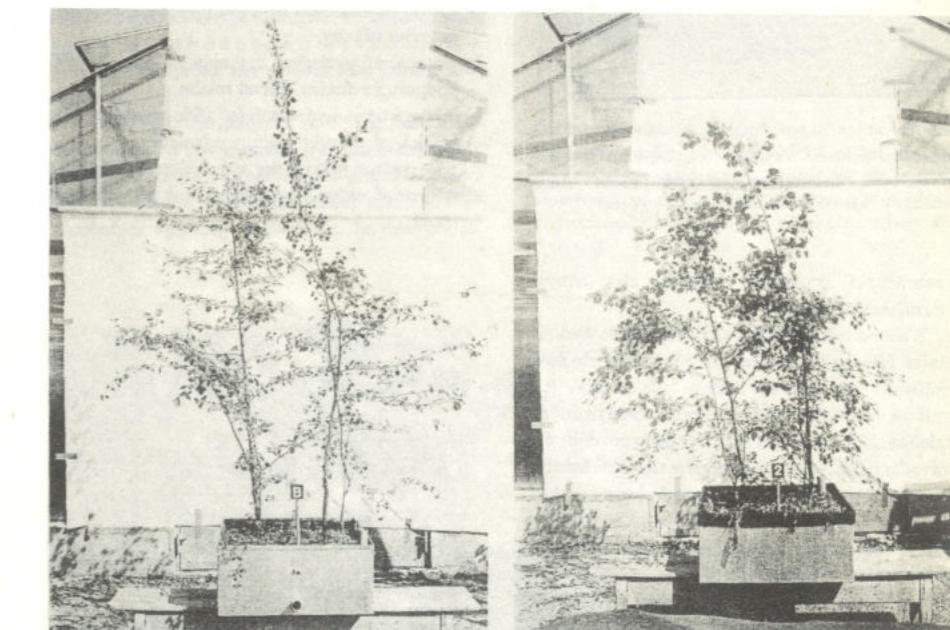
Kvalitní hydroizolační fólie - záruka zdárného ozeleňování střech

Jan Ondřej

V prvním čísle naší publikaci řady "Záhrada - park - krajina" jsem slíbil, že se budu čas od času vracet k problematice ozeleňování střech budov, tj. k tématu, jehož rozvoj nás teprve v nejbližších letech čeká. Dnes se soustředím na jeden z podstatných detailů, který rozhoduje o tom, zda vegetace na střeše dlouhodobě obstojí, zda se střešní (stropní) konstrukce nezačne promácat. Tímto detailem je hydroizolační fólie, na jejichž vlastnostech a kvalitě jejího položení záleží.

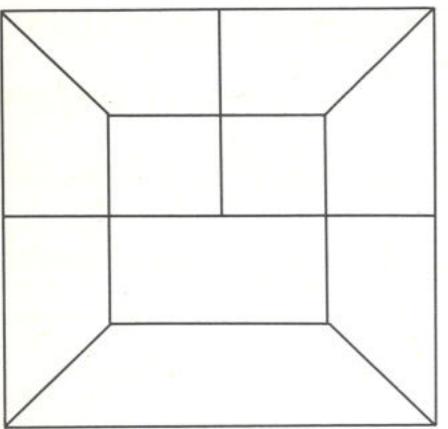
Je-li rozhodnuto, že se střecha ozelení, tak je odpovědností stavebních profesí určit, zajistit a garantovat únosnost střešní konstrukce, zvolit a realizovat systém střešní konstrukce a zajistit, aby odnikud nemohlo do střešní konstrukce zatékat. Tuto poslední podmínu splní jen kvalitní hydroizolační fólie testovaná proti prorůstání kořenů a její zodpovědné položení na povrch střešní konstrukce, dokonalá adjustace a překrytí na okrajích a místech, kudy střešní konstrukcí prostupují různé výčnělky, komíny, větráky, světlíky apod. Tuto speciální práci a tedy i zodpovědnost za její výsledek je radno ponechat povolaným odborným profesím, nicméně považují za rozumné, aby o nich byl dobře informován i zahradník-sadovník. Naše profese se při ozeleňování střech začíná uplatňovat od okamžiku položení a předání střechy kvalitně překryté hydroizolační fólie, od okamžiku, kdy podle dovoleného zatížení budeme moci začít vytvářet vegetační souvrství (drenážní vrstva, filtrační vrstva, zemina a popřípadě mulčovací vrstva), vysazovat rostliny nebo podle možnosti a požadavků i zřídit jednoduché zavlažování.

Jakkoliv kvalitní a kvalitně položená hydroizolační fólie však může být při následných pracích, při vytváření vegetačního souvrství, porušena, nejsou-li pracovníci naší profese informováni o možných následcích, dojde-li při navážení substrátu

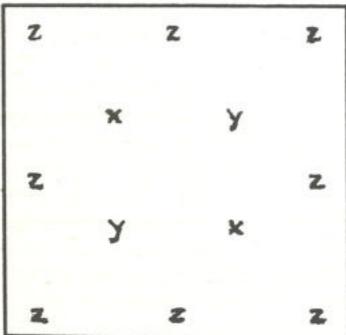

Nádoby, v nichž se v Německu testují hydroizolační fólie. Vlevo kontrola /B/, vpravo nádoba s testovací fólií SGian 1,5 mm /2/.

- k jakémukoliv narušení, propichnutí nebo proseknutí hydroizolační fólie. V Německu mají s tímto problémem dlouholeté zkušenosti a sestavili dokonce i realizační pravidla pro střešní ozeleňování, do nichž shrnuli své poznatky. Z pravidel nyní vybírám ta, která se týkají ochrany hydroizolačních fólií:
- pozor na chybnu izolaci střechy; pečuje o to,
- vyvarujte se našetrném pokládání hranatých nebo špičatých předmětů na střešní izolaci; platí to též pro obuv a pracovní nářadí,
- při použití ostrohranného drenážního stavebního materiálu, např. drceného keramitu, drcené lávky apod., se musí pamatovat na ochrannou vrstvu

Izometrické znázornění uspořádání sváru nebo slepených spár testované hydroizolační fólie ve zkušební nádobě.

Rozmístění testovacích rostlin v nádobě, v níž se testují hydroizolační fólie proti prorůstání kořenů rostlin/x - *Alnus incana*, y - *Populus tremula*, z - *Cirsium arvense*.

zabraňující prorůstání kořenů, aby nebyla narušena (prořezána).

Z dosud uvedeného je snad patrné, že hydroizolační fólie je do značné míry klíčovou složkou úspěšnosti ozelenění střech. Jakékoli její porušení vzniklé při pokládání nebo při následných ozeleněvacích pracích může dříve nebo později vést k závadám, z nichž nejzávažnější je třeba jen lokální propustnost pro srážkovou nebo zálivkovou vodu a v následném promáčení střešní konstrukce, které se nemusí vždy projevit přesně pod místem narušení (trhliny), ale i v libovolných jiných místech. Vyhledávat místo narušení pod vytvořeným vegetačním krytem je pak nesmírně složité, ne-li skoro nemožné bez likvidace vegetace a skrytí vegetačního souvrství.

Považuji za účelné vyslovit toto "varování" včas, ještě před érou předpokládaného rozvoje střešního ozelenění u nás. V průběhu let, po které se venuji výzkumně i prakticky problematice ozelenění střech, jsem už zaznamenal nejeden signál podceňující úlohu kvalitního provedení hydroizolace z kvalitních a prověřených materiálů. Setkal jsem se už u nás se snahou využít pro izolaci střešní konstrukce starých a vyřazených průzvodních dopravníkových pásů nebo s námětem pokládat v terénu odebrané travní dmy přímo na střechu krytou mědným plechem. Ne že by to nešlo, ale určitě by

velmi brzy na takto krytých a ozeleněných střechách nastaly problémy. Nám ale musí jít o to, aby ozeleněná střecha vydržela bez velkých problémů co nejdéle, alespoň tak dlouho, jak jsem uvedl v prvním čísle naší publikacní řady u "historické" ozelenění střechy v areálu zámku v Lipníku nad Bečvou.

Je třeba se učit od toho, kdo má již zkušenosti, a proto v dalším textu uvedu některé údaje z německé odborné literatury posledních let, z nichž se nám ozejmí, jak vážně se tam zaobírají problémem kvality hydroizolačních fólií pro střešní ozelenění a jakými náročnými zkouškami tyto fólie procházejí, mají-li vyhovět normě DIN a obdržet tzv. FLL-test.

Obvyklá izolace střešní konstrukce chráněné svařovanými živicovými pásy s různými vložkami není zpravidla odolná proti prorůstání kořenů. Tuto ochranu zajišťují pásky z plastového nebo pryžového fólie o tloušťkách 1 mm a více. Na bývalém území SRN platily řada let normy pro zkoušky odolnosti proti vnikání kořenů - DIN 4038 a DIN 4062 a podle nich byly fólie testovány. Postupně byly metody testování podle těchto norm opuštěny a v letech 1975 - 1980 probíhaly nové vegetační pokusy zaměřené na zkoušení ochranných pásků (fólií) z měkkého PVC proti vnikání kořenů rostlin. Pokusy založil Ústav pro půdovědeckou a výživu rostlin Státního výzkumného ústavu pro zahradnictví ve Weißenstephanu. Jako testovací rostliny byly zvoleny: bříza, olše, vrba, okrasná tráva *Spartina* a pcháč oset. První závěry z pokusů byly tyto:

a) zavlažování zvýšením hladiny spodní vody a její udržování na konstantní výšce neposkytuje u všech rostlin dostatečnou ochranu před prorůstáním povrchu střechy,

b) povrchové vyzužení z tkanin na pásech PVC podporuje vřstání kořenů rostlin,

c) místa, kde se hydroizolační fólie natahuje nebo praská, představují slabiny v izolaci,

d) již nepatrné nedostatky v technice překládání a spojování vedou k prorůstání kořenů v místech spojů.

Na základě tohoto ověření byl vypracován pod vedením Prof. Dr. H.-J. Lieceského "postup pro zjištování odolnosti pásku proti prorůstání". Hlavním motivem této práce byla nutnost zaručit potřebnou bezpečnost ve stavební praxi a dlouhodobě vyloučit škody na stavbách způsobené vegetací při ozelenění střech. Pro úplnost si ještě uvedeme, že metoda zkoušení vznikla v tehdejší západoněmecké semináři skupině "Vegetační technika pro zelené plochy v oblasti osídlení", pracovní sekci "ozelenění střech", což je pak součástí "Výzkumné společnosti pro rozvoj a tvorbu krajiny" (zkratka FLL= Forschungsgesellschaft Landschaftsentwicklung - Landschaftsbau).

Metoda zkoušek odpovídá reálným podmínkám namáhání, které způsobují izolační pásky (fólie) kořeny rostlin. Výzkum probíhal čtyři roky v kvadratických nádobách s vnitřními rozměry 800 x 800 x 350 mm s přehledným dnem (vkládací vana z plexiskla) což umožňovalo průběžně zjišťovat, kde rostliny vysázené v nádobě prokračenily izolaci. Pro každý izolační pás (fólie) testován na prorůstání bylo založeno osm pokusních nádob a čtyři kontrolní nádoby s definovanou živícovou vrstvou 20 mm tlustou. Na dně každé nádoby byla zabudována vrstva zostávající zkoušku. Šlo o 5cm vrstvu keramitu nebo expanditu 8/16 mm se zařízením udržujícím stálou vlhkosť, která umožnila případně prorostlým kořenům další vývoj. Zkoušené pásky (fólie) se musely v každé nádobě odborně technicky spojit (svářit, slépit) s přesností a odpovědností objednatele výzkumu. Nádoby se pak naplnily vegetačním substrátem složeným ze 70 objemových procent slabě rozložené "horní" vrstvy rašeliny (bílá rašelina) a z 30 objemových procent keramitu nebo expanditu 8/16 mm. Substrát byl obohačen slabou dávkou plného průmyslového hnojiva (50 g na 1 nádobu) se stopovými prvky a půdní reakcí upravena na hodnotu pH mezi 5,5 - 6,5. Vrstva substrátu v nádobě byla 25 cm. Každoroční přihnojení bylo 30 g plného průmyslového hnojiva na jednu nádobu, zavlažování

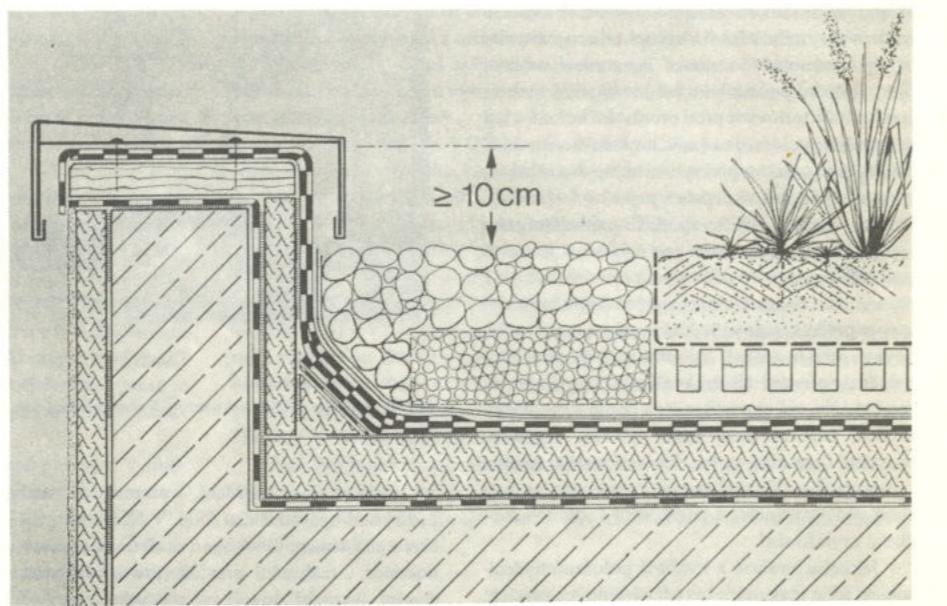
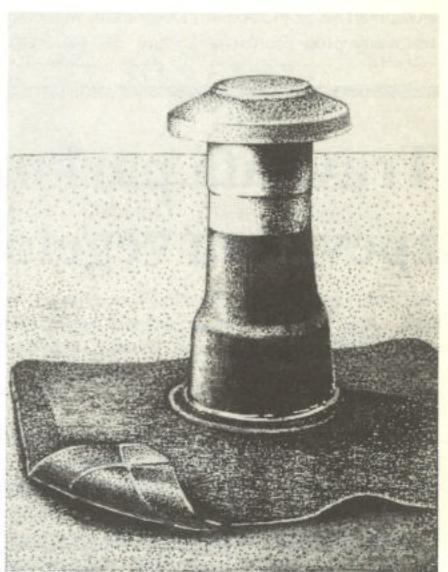
žívání shora na substrát a těž trubic dosahující ke dnu nádoby vyložené zkoušenou fólií. Aby se docílilo zvlášť vysokého tlaku kořenů, použilo se velmi husté osázení rostlinami, které mají agresivní kořeny. Do každé nádoby se vysadily dvě sazenice topolu osiky (*Populus tremula*), dvě sazenice olše šedé (*Alnus incana*) a osm sazenic (oddenků) pcháče osetu (*Cirsium arvense*). Během zkoušení se 1 x ročně kontrolovalo, zda se objevují na přehledném dnu nádoby kořeny. Po ukončení testu se nádoby vyprázdnily a přesně vyhodnotil zkoušený pás (fólie) zejména z hlediska počtu a místa případných průniků kořenů pásem (fólií) úplně nebo jen částečně. Testovaný střešní izolační pás (hydroizolační fólie) je považován za odolný proti kořenům rostlin, když se v žádném opakování po uplynutí čtyřleté lhůty pokusu nedá zjistit proniknutí kořenů do pásu (fólie) nebo skrz něj. V kontrolních nádobách musejí kořeny prorůst živícovou vrstvou. Výsledek má platnost pouze na ty pásy (fólie), které jsou vyráběny a spojovány podle stejné receptury a stejným technologickým postupem.

Popsaná metoda zkoušky odolnosti proti prorůstání u hydroizolačních fólií se na bývalém území SRN dobře zavedla do praxe. Ukončené a probíhající zkoušky potvrzují, že výrobci hydroizolačních fólií pro střešní izolaci přicházejí této metodě zásadně význam. V Ústavu pro půdovědeckou a výživu rostlin Státního výzkumného ústavu pro zahradnictví na Vysoké odborné škole ve Weißenstephanu byly v letech 1983 - 1988 testovány dvě série s celkovým počtem sedmi ochranných pásků (fólií) od šesti firem. Další testy probíhají ve Výukovém a pokusném ústavu pro zahradnictví a krajinného výzkumu v Essenu (Zemědělská komora Porýní) a v Ústavu pro všeobecnou botaniku univerzity v Hamburku. (Zdroj informace o testování: Deutscher Gartenbau 1989, r. 43, č. 17, s. 1078 - 1083).

V jiném pojednání z území SRN před sjednocením (W. Ernst, "Extenzivní ozelenění plochých střech - módní jev nebo technické řešení problému?", Das Gartennamt 1986, r. 35, č. 9, s. 541-546, 551-553) se autor kriticky zamýšlí nad problematikou, jak je možno všebe posuzovat zkoušet vlastnosti pásků (fólií) zabraňujících prorůstání. Uvádí, že vlastnosti definované v normách představují všeobecně dležitá kritéria pro posuzování jednotlivých materiálů. Výzkumy a dlouhodobé zkoušenosti ukázaly, že tyto vlastnosti nestačí k tomu, aby charakterizovaly těsnící materiál ve vztahu ke stavebně technické vhodnosti a trvanlivosti. Těmito vlastnostmi jsou krátkodobé odolnosti, které byly stanoveny podle předpokladu normy. Zjišťuje se v určitém zkušebním zařízení, s novým materiálem, na určitých zkušebních tělesech a v normovaném podnebí. Tyto vlastnosti se mění (zmenšují) jak při zpracování, tak i povětrnosti, při různých druzích namáhání a při jiných vlivech. Autor využuje, že vlastnosti definované v normě je možno vztahovat jen ke srovnávacímu posuzování různých nových výrobků a nelze z nich vyvodit žádné výpovědi o dlouhodobé schopnosti dobré použitelnosti vzhledem k tomu, že prakticky není možné simulovat pírozené vlivy okolního prostředí a povětrnosti, jako jsou:

- sluneční záření (doba trvání, intenzita, ...),
- teplota (změny teploty, ...),
- druh srážek (dešť, sníh, ...).

oblasti zaostali za západoevropským vývojem nejméně o 15 až 20 let a že toto zpoždění nelze dost dobře z vlastních zdrojů dohnat. I když byly s hydroizolačními fóliemi naši výrobci dělány různé zkoušky, přesto jsem za ty roky, co se ozeleněním střech zabývám, nenarazil na informaci, že by naše fólie byly jakkoliv testovány proti prorůstání kořenů rostlin (teprve začátkem roku 1991 se něco takového chystal v Liberci). Nakonec to je pochopitelné, protože nikdo takový požadavek neveznesl, ozelenění střech u nás nemělo aktivní

Schematický řez okraje střešní konstrukce a vegetačního souvrství. Hydroizolační fólie - černobílé čárkování - musí být na okrajích ukončena tak, aby odnikud nemohlo pod fólií zatékat do střešní konstrukce.

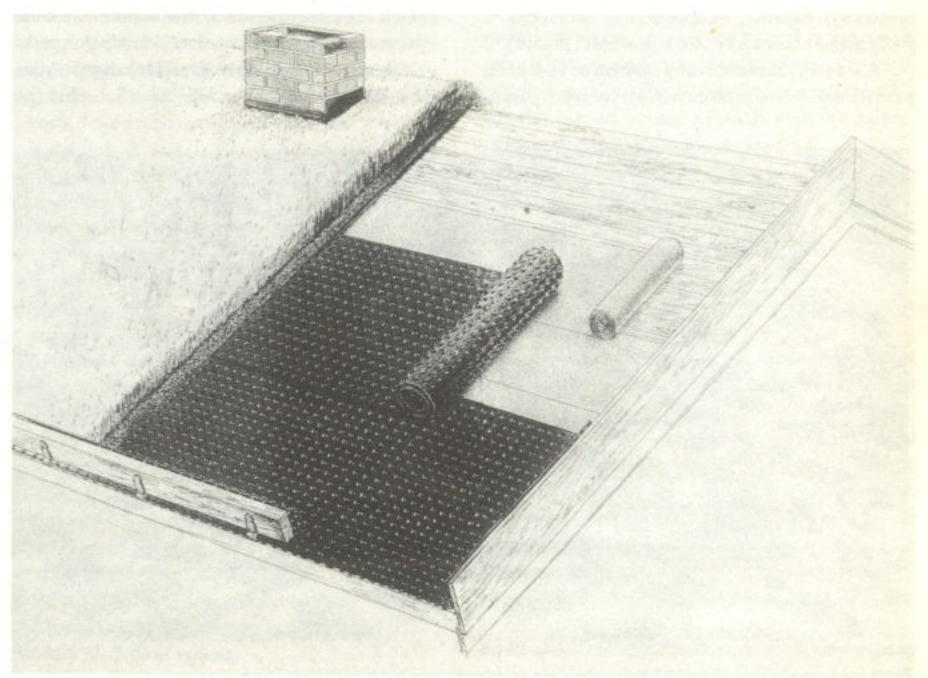

Schéma pokládání plastové fólie norského Platon-systému na šikmu střechu určenou k zatravnění.

podporu z žádného resortu a těch pár jednotlivců, se kterými jsem na začátku osmdesátých let navázal spolupráci a začal je nazývat "spolek přátel zelených střech", to dělala víc z fandovství a téměř v ilegalitě.

Těch několik experimentálních zelených střech, které jsme vytvořili opět více z fandovství vlastníků staveb a realizátorů v letech 1979-1990 (Kroměříž, Holice, Nemšová, Praha, Prácheň), nutno považovat svým způsobem za "seminární práce", na nichž jsme si ověřovali, zda a jak to u nás půjde. Jelikož jsme neměli jinou možnost, byly u této "seminární práci" používány hydroizolační fólie domácí výroby (OPTIFOL, PENEFOL, NETEX, PVC 803 aj.) s vědomím, že nebyly testovány proti prorůstání kořenů. Šli jsme tedy

jaksi vědomě do rizika a s vůdčí myšlenkou dokázat nevěřícím, že i u nás je možné ozelenění střechy vytvářet.

Zhruba od roku 1990 ovšem nastala nová situace. Zahraniční dlouhodobě vyzkoušené materiály, které byly pro nás tak dlouho nedostupné pro devizové a jiné bariéry, jsou již u nás za naší měnu ke koupi, díky některým našim pohotovým podnikatelům, kteří včas "zavětili příležitost" a získali pro naši republiku obchodní zastoupení. V Praze jsou firmy nabízející hydroizolační fólie NOVOTAN od dlouholetého výrobce Saar-Gummiwerk Wadern-Büschfeld, VEDAFLOR výrobce Vedag Frankfurt a.M., SARNAFIL výrobce Samo-Kunststoff GmbH Kirchheim, v Nitře PLATON-SYSTEM z Norska - zkrátka, nemohu v daném

okamžiku říci, kolik jich je a kde všude, ale vzniklo tu téměř přes noc konkurenční prostředí a nastal už boj o tuzemského zákazníka, který si zatím neví rady, kterému výrobku dá přednost. Zřejmě budeme muset vyzkoušet různé druhy a systémy, které se svou podstatou a kvalitou příliš neliší, zjistit výhody i nevýhody a průběžně se i na stránkách našeho časopisu informovat. Zřejmě budeme dávat přednost operativnosti dodávky a montáže, daným zárukám a nejspíš i ceně - ačkoliv pokud jde zrovna o hydroizolační fólie na střechy, tady bych k přílišnému šetření neradil a svůj názor na závěr formuluj do slovního vzorce:

Kvalitní hydroizolační fólie + její kvalitní instalace = záruka zdárného a dlouhodobého ozelenění střech.

Travnatá parkoviště zpevněná vegetačními prefabrikáty

Jan Ondřej

Každému z kolegů sadovníků, kdo sledoval alespoň jedním okem časopis Záhradnictvo a výzkumné práce sadovnického oddělení ve VŠÚOZ Prácheň, je známo, že jsme část svého trávníkového výzkumu v Práhonicích věnoval problematice travnatých parkovišť zpevněných vegetačními prefabrikáty. Vegetační prefabrikát je nyní "terminus technicus" - zpočátku jsme děrovaným tvárnicím říkali zatravňovací dlaždice nebo rošty a v první polovině osmdesátých let někdo vymyslel pro travnatá parkoviště název "ekoparkoviště" (na tu magickou předponu "eko-", asi více slyší správní orgány, takže dnes už máme ekostavby, ekoauta, ekopotraviny, ekoplochy a podle mého názoru již došlo k profanaci pojmu).

Ale nechci zavádět úvahy směrem odvádějícím od tématu. K řešení problematiky travnatých parko-

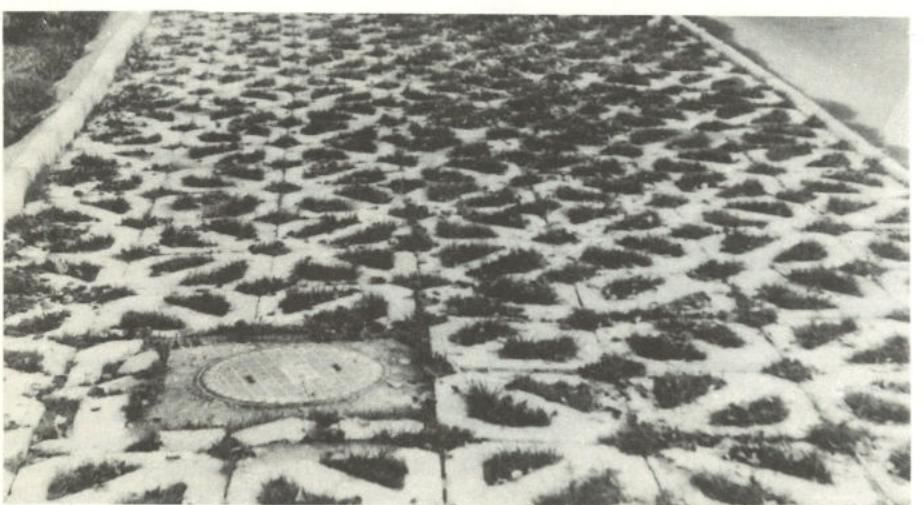
víšť zpevněných vegetačními prefabrikáty se koncem sedmdesátých let spojili ředitelé čtyř ústavů: Silniční vývoj Brno (hlavní nositel výzkumného úkolu), Ústav silniční a městské dopravy Praha, Výzkumný ústav inženierských staveb Bratislava a VŠÚOZ Prácheň. Každý ředitel sledoval svou odbornou linii týkající se statiky a konstrukce, frekvence zatěžování a vegetace. Vybudovala se pokusná parkoviště přímo v praxi za použití tehdy dostupných vegetačních prefabrikátů, rozdělovala se na úseky a každý úsek byl oséván tehdy dostupnými travními směsami (pastevní, letištní, parková) a částečně i směsmi speciálně sestavenými. Po vybudování nastalo trpělivé a dlouhodobé sledování vývoje vegetačních pokryvů na jednotlivých parkovištích a zpočátku jsme objížděli lokality 3 x ročně (jaro, léto, podzim) a později již jen 2 x ročně (jaro

a podzim) a zaznamenával se vývoj pokryvové vegetace a změna druhového složení v závislosti na zatěžování. Poslední hodnocení se konalo v říjnu 1991 - čtrnáctou vegetační sezónu po založení. Vycházeli jsme z názoru, že i když by třeba pět let mohlo stačit, přece jen bude lépe totéž sledovat až na hranici předpokládané minimální životnosti zpevněného travnatého parkoviště, kterou jsme stanovili na deset let.

Kde byla pokusná parkoviště vybudována a sledována? Byly to čtyři lokality v Novém Městě na Moravě, dvě ve Zlíně, dvě v Brně a dvě v Bratislavě. Informativně a jen občas byly navštívěny i jiné lokality, kde byla parkoviště založena bez výzkumného zámkru (Praha, Ostrava-Poruba, Rožnov pod Radhoštěm). Šlo o různé klimatické oblasti, ale vegetační prefabrikáty byly prakticky shodné (v kombinacích), travní směsi na pokusných parkovištích byly též shodné, ale lišily se zatěžování provozem. V průběhu času některá parkoviště zanikla (zábor pro stavební účely), na některých se přestalo parkovat a vyvinul se víceméně přirozený typ "květnatého" trávníku a ze získaných poznatků jsme sestavili a vydali prostřednictvím ministerstva vnitřní a životního prostředí - Správy pro dopravu (zadavatel výzkumu) brožuru "Pokyny pro zřizování a ošetřování zpevněných travnatých parkovišť". Poslední verze vyšla v roce 1989 v nákladu 1500 výtisků, které byly rozesány na všechny instituce silničního hospodářství a odbory dopravy tehdejších národních výborů. Celá dlouholetá a trpělivá práce nakonec vyvrcholila v návrhu ČSN 73 6055 "Parkoviště osobních vozidel z vegetačních prefabrikátů", kterou do konečné podoby zpracoval a projednal Ústav cestného hospodářstva a dopravy Bratislava. Návrh ČSN obsahuje technologie a závery z našeho dlouholetého sledování, tj. od roku 1977 do roku 1990.

Myslím si, že po toliku letech bych nyní mohl shrnout vše, co jsme v tomto tematickém okruhu z hlediska sadovnického zjistil a jaký mám nyní na systém názor.

1. Kdekoli se k budování zpevněných travnatých parkovišť přistupovalo s vědomím, že nejde jen o zpevněnou plochu, ale i plochu, na které je přítomna živá složka - biologický materiál, který byl skromně, ale přece jen má nějaké nároky na půdu, vlhkost v půdě, teplo a světlo, tam nebyly s výsledným porostem žádné vážné problémy. Více nebo méně se za dobu sledování měnilo složení porostu, a to v závislosti na intenzitě využívání

Tento typ vegetačních prefabrikátů byl vyvinut pro spevňování silničních svahů a pro budování parkovacích ploch je méně vhodný /převládají betonové plochy nad otvary s vegetací/. Zlín, 1980.

(parkování). Po 10 letech od založení se lišilo od sebe původně totéž společenstvo rostlin na plochách mimo a silně zatěžovaných. V silně provozně zatěžovaných plochách pěstovaly jen určité druhy.

2. Nejlepší porost se vyvinul na těch lokalitách, kde se o zpevněná travnatá parkoviště pečovalo alespoň jako o nějaký typ extenzivního trávníku, tj. že po odjezdu vozidla (po pracovní době, v době pracovního klidu) byly plochy 5 - 6 x za rok pokoseny (kam nedojedou pneumatiky aut, tam roste porost do větších výšek), 1 x ročně přihnojovány plným průmyslovým hnojivem, jednou za čas se redukovaly dvouděložné rostliny (postřík selektivním herbicidem) a v delších suchých obdobích se plocha zavlažovala.

3. Rozsáhlý a celoplošný, poměrně rychlý ústup vegetačního pokryvu byl zaznamenán již v průběhu prvních pěti let po založení na jedné sledované lokalitě. Hlavní příčinou byl nesprávný technologický zásah v prvních letech po vzejtí osiva, kdy byla plocha "svévolně" dodatečně překryta vrstvou zeminy, takže došlo velmi brzy k úplnému vyplnění vegetačních otvorů (prohlubní v prefabricátech), následné komprimaci a postupné likvidaci vegetace, která samozřejmě nesnáší soustavné přejíždění po vegetačních vrcholech. Na ostatních sledovaných pokusných parkovištích se po 10 letech udržovala průměrná pokryvnost 95 %. Porosty na silně využívaných zpevněných travnatých parkovištích začaly po 10 letech řídit. Otvary vegetačních prefabrikátů s vegetací se totiž postupně vypínaly písčitým a hlinitým materiálem, přinášeným zejména v zimním údobí a v deštivých dnech na pneumatikách a blatníčkách aut, komprimací a následným ústupem vegetace. Možno tedy potvrdit původní předpoklad, že 10 let je tak zhruba minimální doba životnosti vegetace na silně využívaných zpevněných travnatých parkovištích.

• neúměrně dlouhým parkováním nebo případně odstavováním motorových vozidel na jednom místě, tj. dlouhodobým (několikadenním) zastavováním porostu i snížením úrovně přirozené vláhy;

• dlouho ležící vrstvou listů (od podzimu do jara)

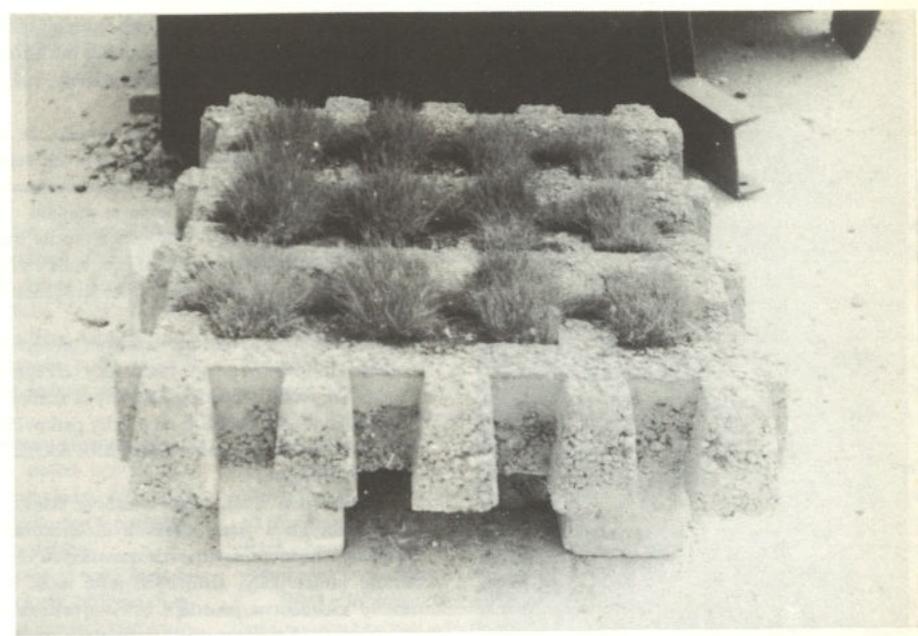
napanáčených z okolo rostoucích opadavých listnatých dřevin;

• využíváním parkoviště způsobem neodpovídajícím danému účelu, např. dočasným depozitováním stavebního materiálu apod.

6. Dlouhodobé sledování pokryvnosti a vývoje zastoupení jednotlivých druhů trav (popřípadě jetelevin) obsažených ve vysetých travních směsích na přijatelně zatěžovaných travnatých parkovištích lze využít, že se jejich zastoupení v porostu: zvyšuje - 1, je stabilní - 2, snižuje - 3, zcela ustoupily - 4. Po 14 letech je tedy možno sestavit následující abecední seznam trav (+ 1 jetelovina), které byly v různém procentu zastoupeny ve směsích vysévaných na pokusná travnatá parkoviště a každému druhu přidělit číselný kód podle již uvedené kvalifikační stupnice:

bojník luční (<i>Phleum pratense</i>) 4
jílek vytvalý (<i>Lolium perenne</i>) 3 - 4
kostřava červená (<i>Festuca rubra</i>) 2 - 3
kostřava luční (<i>Festuca pratensis</i>) 2 - 3
kostřava ovčí (<i>Festuca ovina</i>) 1 - 2
lipnice hajní (<i>Poa nemoralis</i>) 3 - 4
lipnice luční (<i>Poa pratensis</i>) 2 - 1
lipnice roční (<i>Poa annua</i>) 2 - 1
poháňka hřebenitá (<i>Cynosurus cristatus</i>) 4
psineček tenký (<i>Agrostis tenuis</i>) 4 - 3
psineček výběžkatý (<i>Agrostis stolonifera</i>) 4 - 3
srha říznačka (<i>Dactylis glomerata</i>) 4
jetel bílý (<i>Trifolium repens</i>) 3

Tato modelová směs by neměla být chápána dogmaticky. Rozhodně neočekáváme, že by se z ní stala obchodní a ani by to nebylo rozumné. Sestavování travních směsí by obecně mělo být v rukou povolaných odborníků, kteří poměr komponentů ve směsi stanoví na základě znalosti daného stanoviště. "Prefabrikované" směsi mají výhodu v tom, že nenutí přemýšlet. Vyškolení odborník - zahradník - sadovník - má už dnes možnost si vybrat z nabídky travních osiv čistých druhů a odrůd trav a jakékoli vzorové směsi přizpůsobovat nebo "dodařovat" podle aktuálních podmínek stanoviště, kam se bude

Cementobetonový vegetační prefabrikát zn. IZT 130/10 vyvinutý v Banských stavbách Prievidza má rozměry 1180 x 780 x 140 mm a hmotnost 212,5 kg. Patří do skupiny největších a tedy značně únosných vegetačních prefabrikátů v ČSFR vyráběných a v současné době i nejvíce využívaných. Na snímku je zachycen "výstavní" exponát, který sloužil jako propagace výrobku po zahájení výroby /Bratislava, 1979/.

Z hlediska vegetace se nejlépe osvědčily tzv. parkové typy vegetačních prefabrikátů. Jelikož jsou ale výrobně komplikovanější, výrobci se jim dosud u nás spíš vyhýbali. Toto parkoviště v VVÚIS v Ostravě-Porubě bylo vybudováno v roce 1976 mimo výzkumný program a bylo sledováno určitý čas jen orientačně.

modelová travní směs by měla vyhovět pro většinu u nás zakládaných travnatých parkovišť. Travní druhy ve směsi obsažené mají totiž poměrně širokou plasticitu a toleranci k rozdílným stanovištním podmínkám.

8. Kromě založených pokusných travnatých parkovišť jsme "z pilnosti" orientačně sledovali i nově zakládané travnaté plochy zpevně vegetačními prefabrikáty, které se začaly množit jako houby po dešti v průběhu osmdesátých let, zejména na území nových sídlišť. Výsledky těchto realizací nejsou v žádném případě povzbudivé. Je zcela zřejmé, že realizátori vesměs nejsou schopni zajistit základní předpoklady pro to, aby se vegetace mohla na nově budovaných parkovištích řádně rozvinout. Dělají se zásadní a hrubé technologické chyby, práce se odvává a výsledkem pak je doslova zmetek, na kterém bují sporá vegetace spíše ruderálního charakteru a dobrá myšlenka se tak diskredituje. Mám dojem, že ti, co realizují nová travnatá parkoviště zpevněná vegetačními prefabrikáty, si nikdy nepřečetli pravidla, která jsme na základě zkušeností sepsali a jejichž dodržením lze dospat k uspokojivým výsledkům. Skoro to vypadá tak, že je tu snaha velkoryse dokázat, že zpevněná travnatá parkoviště jsou funkční a technologický nesmysl. Ano, nesmysl je to proto, že "nepřátelé" systému realizují takto:

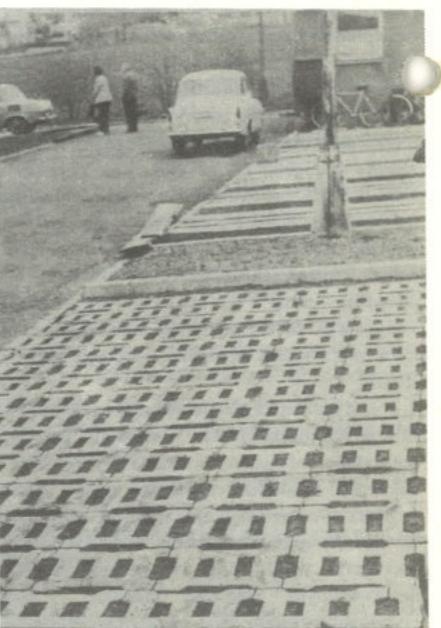
- a) vybírají nevhodné vegetační prefabrikáty s velkými otvory, do kterých zapadají pneumatiky vozidel a půdu s vegetací udusávají,
 - b) nevěnují se pečlivé přípravě pláně před kladením vegetačních prefabrikátů, takže záhy dochází k různorodým poklesům a povrchové nevyrovnanosti,

- c) otvory vegetačních prefabrikátů zahrnují těžko definovatelným substrátem (mnohdy má blíže k cihlářské hlině) ze zaplevelené skládky, což se velmi brzy projevuje,
- d) málokdy se dodržuje základní princip, že po slehnutí má být povrch půdy v otvorech vegetačních prefabrikátů o 2 - 3 cm níže než je úroveň povrchu prefabrikátů, po kterém se přejízdí,
- e) těžko lze prokázat, že dokončená plocha byla oseta definovanou travní směsí, zpravidla vzniká na nových parkovištích specifické společenstvo rumovištních rostlin,
- f) parkoviště vybudovaná na snížených místech (v zářezech terénu) nejsou technicky chráněná, takže jakýkoliv přívalový dešť smývá zeminu z okolních svahů, nanáší ji na plochy parkovišť, vypilují se otvory a pak v krátké době dochází k likvidaci vegetace.

Tolik jsem chtěl uvést v jednom článku k poznatkům, které jsem získal z dlouhodobého sledování a hodnocení parkovišť zpevněných vegetačními prefabrikáty. Jistě bych ještě mohl mít náměty do budoucna, jakonapř. že vývoj se nezastavil, v našem sortimentu se objevily další druhy a odrůdy trav, které na začátku našeho výzkumu nebyly a bylo by dobré je pro tyto účely vyzkoušet (lipnice smáčknutá, bojnék cibulkatý, metlice trsnatá). Rozhodně jsme ještě nevyužili všechny možnosti, které mohou poskytovat vegetační prefabrikáty v našem obytném prostředí. Nelze nevidět, že je to též otázka přístupu k využití a otázka kvality a profesionality práce. Nezbývá mi než zopakovat memento, ke kterému jsem v průběhu výzkumu zpevněných travnatých parkovišť dospěl a které zní:

"Zpevněná travnatá parkoviště mohou plnit svou funkci jen tehdy, jsou-li zajištěny alespoň základní podmínky pro růst rostlin. Nejsou-li tyto podmínky zajištěny již při výstavbě parkovišť a především pak v průběhu jeho používání, ztrácí zpevněné travnaté parkoviště svůj význam a prostředky i úsilí vynaložené na jeho výstavbu byly vynaloženy zbytečně".

Nové Město na Moravě -pokusně a sledované parkoviště u závodu Sport krátce po založení v roce 1978. V popředí štěrbinové vegetační prefabrikáty v Silničním vývoji v Brně. Je zajímavé, že po 14 letech se na tomto úseku drží vegetace nejlepše.

Rostliny pnoucí a popínavé - CLEMATIS

Eva Bardovská

V rámci státního úkolu pro hodnocení sortimentu okrasných dřevin bylo na dendrologické zahrádě Výzkumného ústavu okrasného zahradnictví v Průhonických soustředěno více než tři tisíce taxonů okrasných dřevin. Každá etapa hodnocení byla ukončena závěrečnou zprávou za dané období. Ve více či méně zkrácené formě byly informace ze závěrečných zpráv využity v publikacích ústavu. Vzhledem k tomu, že publikace vycházely v omezeném počtu výtisků, zůstaly výsledky práce a často velmi užitečné informace doslova nepřístupné veřejnosti odborné i laické.

V letech 1987 - 1991 byl soustředěn a hodnocen sortiment dřevin pnoučích a popínavých. Lze-li usuzovat podle zájmu komerčního, potom tato skupina rasných dřevin se v posledních letech dostává do popředí zájmu. Ráda bych využila příležitosti otisknout v tomto časopisu alespoň něco z poznatků, které jsem za pětileté období práce s touto skupinou dřevin získala.

Pravděpodobně nejpopulárnějším a nejběžnějším pěstovaný je rod *Clematis*, česky plamének. Největší zásluhu na tom jistě mají velkokvětí kříženci dosahující průměru květu až 20 cm. Méně známé jsou botanické drobnokvěté druhy a jejich odrůdy. Po stránce morfologické je klematis popisován takto: jsou to opadavé pnoucí rostliny, často hodně větvené, s listy vstřícnými, většinou složenými, řapíky oplétavými; květy v latách nebo vrcholících, bezkorunní, kališní plátky čtyři, zřídka pět až osm (existují i plnovkvetlé odrůdy), výrazně zbarvené, někdy s petaloidními tyčinkami. Z každého květu se vyvíjí velké množství jednosemenných nažek s obvykle vytrvalými dlouhými pématými čnělkami. Většina druhů pochází z Evropy, Asie a Severní Ameriky.

Tento popis se může někomu zdát velmi strohý a též neužitečný. Lze z něho ale vyčíst řadu důležitých poznatků týkajících se pěstování: rostliny mají hodně větvené, ale poléhavé stonky, proto potřebují oporu, která nahradí neschopnost růst vzpřímeně. Může jí být dřevěná nebo lehká kovová konstrukce (doprůčovaná výška konstrukce je 2 - 2,5 m), starý strom, keř nebo živý plot. Listy mají opleťaté řapíky, což znamená, že nejen ovíjivé stonky, ale i řapíky pomáhají rostlině udržet se na opoře. Rozhodnete-li se pro postavenou konstrukci, je dobré budou-li mít alespoň některé její prvky dostatečně malý průměr, aby se mohla tato schopnost listových řapíků uplatnit. Nažky s pěmatými čnělkami zůstávají na rostlině dlouho po odkvětu i opadu listů, opýřená semena na slunci stříbrem šíří, a proto se říká, že klematis kvete i v zimě. Toto platí především u drobnokvětých druhů a odrůd plaménků (*alpina*, *macropetala*, *maximowicziana*, *orientalis*, *tangutica*).

Po stránce pěstitelské jsou klematisy rostliny dost náročné. Vyžadují vždy dostatek vláhy, půdy před výsadbou prokypřené nejméně do hloubky 50 cm (kořeny jsou schopné i této hloubky dosáhnout), s dostatečnou propustností pro vodu a vzduch. Pokud se týká složení půdní směsi, do které rostliny vysazujeme měla by být lehká, zásobená humusem a s přídavkem mletého vápence. Při výsadbě sázíme mírně seříznuté rostliny asi o 10 cm hlouběji než byly zasazeny v květináči, abychom dostatečně chránili kořenový krček. Při výběru stanoviště je často uplatňováno staré pravidlo... "Klematis musí mít nohu ve stínu a hlavu na slunci". První polovina tohoto pravidla je bez výjimky správná, rostlinám vyhovuje vlhko a chladno od země. Vyhovět tomuto požadavku můžeme budoucí předsazením trvalek anebo nižšího keříku ve vzdálenosti 25 - 35 cm. Správné je zvolit takové druhy, které ve zvýšené mřížce neodebirají živné látky. Vysáčání půdy zabráníme také pokrytím prostoru nad kořeny rašelinou smíchanou s kompostem. Druhá část pravidla již u všech druhů neplatí. Jde zejména o nežádáníčejší velkokvěté hybridy druhů *lanuginosa* a *patens*, které byly v největší míře vyšlechteny v Anglii a Francii a kontinentální charakter našeho podnebí jim plně nevyhovuje. Letní vedra u starších rostlin, kde je listová plocha již značně velká, rostlinám vysázeným k té části domu, kam se opírá slunce, způsobují vadnutí a blednutí okvětních lístků, které se vzchopí až během noci. Kříženci druhů *jackmanii* a *viticella* snesou teplotu i 35 °C, ale doba kvetení končí díky tomuto exponovanému umístění o polovinu dříve. Při volbě stanoviště pro výsadbu klematisů má vždy přednost místo u stěny domu nebo v zahradě, kam slunce nesvítí palčivě a kde je rostlina chráněna před větrem. Při výsadbě u stěny domu je třeba dodržet vzdálenost 40 cm, aby rostlina měla dostatek prostoru pro tvorbu kořenů.

Velký význam při pěstování klematisů má řez. Pro jednotlivé skupiny druhů a odrůd platí různá pravidla řezu. Časněji kvetoucí odrůdy rodů *patens* a *florida* kvetou na starém dřevě. Proto slabé a proschlé výhony vyřezáváme, silné podporujeme a před zimou zakrýváme chvojí.

Odrůdy rodu *jackmanii* a *viticella* kvetou na mladých, silných výhonech. Provádíme u nich silný zpětný řez před začátkem zimy 10 - 20 cm nad zemí. Zespodu vyrazí v předaří výhony s pěknými listy a v době kvetení (tj. v červenci až srpnu) již dosáhnou správné výšky. Kveto tedy každoročně. Když neřežeme, bazální partie stárnou, vyholují a dřevo tloustne často až do výšky dvou metrů.

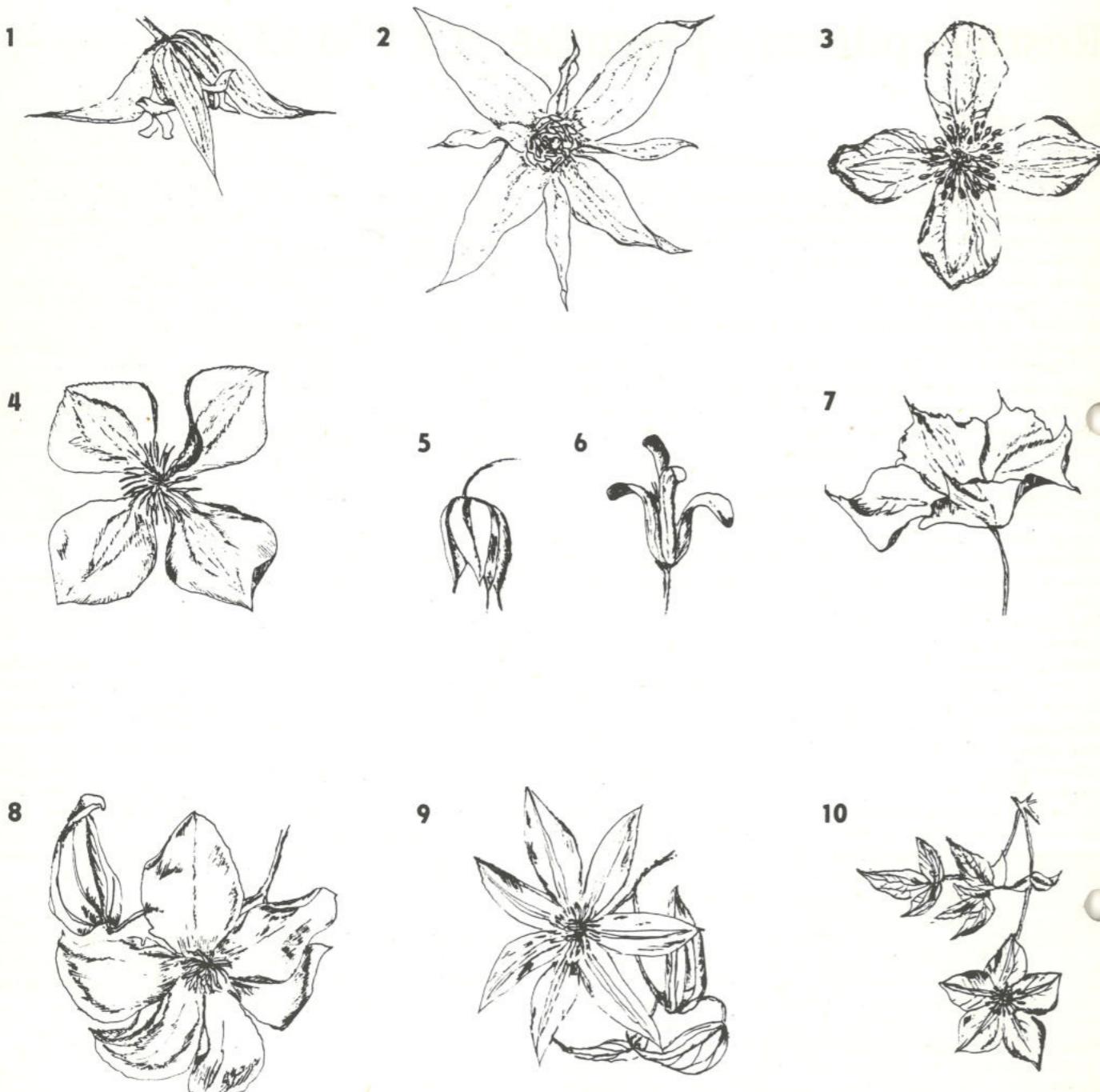
Odrůda rodu *viticella* "Ville de Lyon" kvete jak na starém, tak na novém dřevě. Pan H. Horn doporučuje při jejím pěstování následující postup: První dva až tři roky zimní zpětný řez, potom ponechat tři výhony stát a stříďavě seřezávat; staré v červnu až červenci a nové v červenci až srpnu. Tím se doba kvetení této velmi různé odrůdy prodlouží.

Silně vzrůstný a bohatě kvetoucí *C. montana* vykvétá zjara. Po květu, tedy asi v polovině června, je třeba zpětný řez; odstranit je nutné také tu a tam se tvořící hnizda. Zpětný zimní řez by u tohoto druhu mohl vést k tomu, že příští rok nepokveté. Silně zkracování výhonů snáší dobře.

Bohatost kvetení lze výrazně podpořit i hnojením. V období asi deseti dnů před květem rostlinám prospívá každodenní hnojivová zálivka v okruhu asi 30 až 40 cm. Na podzim přihnojujeme kompostem a hnojem, který zjara zaplavíme do půdy.

Klematisy bývají napadány houbovou chorobou (*Ascochyta clematidina*), která se projevuje usýcháním listů, stonků, později celé rostliny. Nejúčinnější ochranou před ní je správná volba odrůdy, výběr vhodného stanoviště a kvalitní příprava půdy. V letech 1987 a 1989 byly do srovnávacích pokusů zařazeny odrůdy vyšlechtěné lитеvskými pěstiteli. Jejich šlechtění bylo zaměřeno zejména na vypěstování takových velkokvětých odrůd, které budou k této houbové chorobě, nazývané také "letní vadnutí klematisů" odolné. Práce zatím nebyla dokončena, a proto s jejími výsledky zatím nemohu čtenáře seznámit. Lze ale předpokládat, že při stejném efektu kvetení jako u velkokvětých hybridů francouzského a anglického původu budou tyto odrůdy naše klimatické podmínky snájet příznivěji a obohatí nás dosud pěstovaný sortiment.

Mnohem větší pozornost, než jaká jím byla věnována dosud, si zaslouží drobnokvěté druhy a odrůdy - *alpina*, *macropetala*, *maximowitziana*, *orientalis*, *rehderiana*, *serratifolia*, *tangutica*, *virginiana*. Délkou a bohatostí kvetení, nízkou náročností na pěstování se vyrábají a často i předčí velkokvěté hybridy. Všechny snázejí sluneční úpal a hluboké zmlazení. Jsou velmi perspektivní i jako rostliny pěstované ve městech a ve volné krajinné.

Tvary květů jednotlivých druhů plaménků.

Legenda:

- 1 - *Clematis macropetala*, odrůda Rosy ó Grady - pohled ze strany.
- 2 - *Clematis macropetala*, odrůda Rosy ó Grady - pohled dovnitř květu.
- 3 - *Clematis montana* - typický tvar květů, u odrůd se liší vybarvením a velikostí.
- 4 - *Clematis x jackmanii*.
- 5 - *Clematis tangutica*.

6 - *Clematis x jouniana* Côte d'Azur.7 - *Clematis viticella* - květní plátky mají zvlněné okraje a květ není plně rozprostřený do plochy jako u *C. patens* a *C. lanuginosa* [8,9].8 - *Clematis patens*.9 - *Clematis lanuginosa*.10 - *Clematis florida*.

/Kříženci druhů 8, 9, 10 nemají již tak typický tvar květů/.

Literatura:

- REHDER, A.: Manuel of Cultivated Trees and Shrubs, Harward University, 1927, 1946
BAUMANN, R.: Begründte Architektur, 1983

- HORN, H., WEPE, E.: Mlčen mit besonderem Charme, Schweizer Garten, Nr. 15. 1987
Katalogy výrobců firem: Hillier, Fisk, Esved, Kordes
KRÖSSMANN, G.: Handbuch der Laubgehölze, I., Verlag P-Parey, Berlin/Hamburg, 1976

Přehled rodů a druhů vhodných pro pěstování u nás

Jméno (druhu, odrůdy)	Hlavní doba kvetení	průměr	Květ plátky barva	počet	tyčinky barva	Poznámka
<i>C.alpina</i> Mill: výška do 2 m, listy trojčetné nebo dvojitě trojčetné, květy zvonkovité, fialovomodré, s patyčinkami lopatkovitého tvaru						
'Pamela Jackman'	IV,V	4-4,5	tmavě modré	4	žlutobílé	
'Ruby'	2.pol.IV- -1.pol.VI	4,5-5	růžovo- červené	4	růžovobí- lé, bílé	
'Willy'	V,VI,VII	4,-5	růžová	4	růžovobílé	
<i>C.florida</i> Thunb.: listy dvojitě trojčetné, svrchu tmavě zelené, květní plátky rozprostřené						
'Duchess of Edinburgh' 'Ramona'	2.pol. VII-VIII VI-IX	11 15,5	bílá modrofialová	plný 9	bílé bordová	výrazně voní
<i>C.jackmanii</i> Th. Moore. = <i>C. lanuginosa</i> x <i>viticella</i> , vzrůst do 3 m, listy většinou zpeřené, naspodu často pýřité, květy bývají po třech, plátky obvejčité						
'Etoile Violette' 'Gipsy Queen' 'Hagley Hybrid'	2.pol.VI- -zač. IX VI-IX 2.pol.VI VI-VIII	10-12 10-12 11-16,5 15	tmavofialová fialová temně fialová tmavě fialová červená růžová	4-6	bílá	
'Mme Baron Veillard' 'Mrs Cholmondeley'	VI-pol.X V, VI IX/X	8-16 10-12	lila světle modrá modrá	6 6-8	žlutá fialovočervená purpurová	
'Perle d' Azur'	VII-VIII	10-11	světle modrá	6	purpurová nachová	
<i>C.x jouniana</i> Schneid. = <i>C. heracleifolia</i> x <i>vitalba</i> , poločeřovitý, listy trojčetné, květy zpočátku bílé potom lila, v terminálních a bočních latách						
'Côte d' Azur'	VII-VIII	2,5	modrá	4	žlutobílé	kefovitý
<i>C. lanuginosa</i> Lindl.: výška asi 2 m, listy jednoduché, květy terminální po 1-3 kusech						
'Crimson King' 'H.F. Young' 'Marie Boisselot'	VI-IX V-VII VI-VIII	10-15 13-16 17	fialovočervená světlemodrofialová bílá	6 7-8 6	světlehnědá žlutozelená bledě	
'Nelly Moser' 'Sensation'	V-VII VII-VIII	14,5 15	lila světlemodrofialová	8-11 6-8	žlutá bordová bordová	synonymum Mme le Coultré choulrostivý choulrostivý

C.macropetala Ledeb.: listy laločnaté, zubaté, květy fialové, zvonkovité, patyčinky kopinaté

'Blue Bird'	IV-V IV-V VI/VII	3 5 a více	fialová modrá	5 4+4	modrá až bělavá bělavá	4 barevné patyčinky
'Markham's Pink'	IV, 2.pol. II-1.pol. IX	3	růžová	4+14	bělavá	14 barevných patyčinek

'Rosy ó Grady'	IV, VI-2.pol. VIII	5	světle fialovorůžová	4+9	bělavá	9 barevných patyčinek
'White Moth'	2.pol.IV- -1.pol.VII	4-5	bílá	4+9	bílá	9 patyčinek

C. maximowitziana Franch. et Sav.: výška do 10 metrů, listy trojčetné, květy v mnohokvětých latách, drobné, vonné, bílé, kvete a plodí jen za dlouhého a teplého léta

VII, IX	1,5-2,5	bílá	4	bílá
---------	---------	------	---	------

C. montana Buch. - Ham.: dosahuje výšky až 8 metrů, lístky trojčetné, zubaté, květy po 1-5 ve svazku, tyčinky žluté

	2.pol.V- -zač.IX.	8	růžová	4	žlutá
'Alexander'	2.pol.V- -zač.VIII	7-9	smetanově bílá	4	bledě žlutá
'Elizabeth'	V,IX	8-9	světle růžová	4	žlutobílá
'Tetrarose'	V,VIII- -pol.X	7,5-9,5	růžová	4	žlutá

C. orientalis L.: dorůstá 6 metrů, listy dvojitě a někdy i jednoduše zpeřené, květy soliterní, žluté

VI-zač.X	2,5	žlutá	4	tmavozelené až černé
----------	-----	-------	---	----------------------

C. patens Morren.: dorůstá 4 m výšky, listy trojčetné, naspodu jemně pýrité, květy soliterní, terminální, na bočních výhonech s jedním párem listů, kališních plátků 6-8, oválně eliptických

'Barbara Jackman'	VI-zač.VIII	14,5	tmavě fialová	8	bělavá	na starších větvích poloplné květy
'Bess Jubilee'	VII-zač.X	13-15,5	světle fialová	6-8	fialovočervená	
'Daniel Deronda'	VI,IX-X	12-13	tmavofialová	7	žlutobílá	
'Lady Londenborough'	V-začátek VII	11	světle modrofialová	8-9	bordová	
'Lazurstern'	V-VII	11-14	tmavě modrofialová	6-8	žlutobílá	
'Miss Bateman'	2.pol.VI- 1.pol.VIII	12-15	čistě bílá	8-15	některé květy poloplné	
'Mrs N. Thompson'	VI-zač.XI	13	fialovomodrá	6	fialová	středem plátku purpurový pruh
'President' (The President)		12-14,5	tmavě modrofialová	8	bordová	
'Rouge Cardinal'	VI,VII	8,5-9,5	bordově červená	6	červenohnědá	
'Vyvyan Pennell'	VI-VIII	12-18	fialový plný	8	žlutá	první květy plné, červenavé
'Yellow Queen'	VII-IX	10	smetanově bílá	8	bílá	

C. rehderiana Craib.: pne se do 8 metrů, výhony pýrité, listy zpeřené, lístky široce vejčité, 7-9 kusů, květy zvonkovité, v mnohokvětých krátkých latách, vonné

VIII-zač.XI	2	světle žlutá	5	zelenožlutá	květní plátky srostlé
-------------	---	--------------	---	-------------	-----------------------

C. serratifolia Rehd.: dorůstá do 3 metrů, listy dvojitě zpeřené, lístky vejčité kopinaté až kopinaté, lysé, jasně zelené, květy po jednom až třech na tenkých stopkách, uvnitř chlupaté, zpočátku zvonkovité, později rozložené

VIII-zač.XI	4	žlutá	4	černé	bohatě kvete
-------------	---	-------	---	-------	--------------

C. tangutica Korsh.: pne se do 3 metrů, mladé výhony dlouze chloupkaté, listy jednoduše nebo dvojitě zpeřené, lístky kopinaté, jemně zubaté, lysé, jasně zelené, květy většinou soliterní na 8-15 cm dlouhých stopkách, zvonkovité, květní plátky kopinaté, lysé

V-zač.IX	2,5-3	žlutá	4	černožluté
----------	-------	-------	---	------------

C. virginiana L.: vzrůst do šesti metrů, listy trojčetné, květy samčí a samičí, matně bílé, drobné, v bočních olistěných latách

2.pol.VI-VIII	2-2,5	smetanově bílé	4	bílá
---------------	-------	----------------	---	------

C. viticella L.: výška do čtyř metrů, listy většinou dvojitě trojčetné, květy rozprostřené, kališní plátky 4

'Abundance'	VII-1.pol. IX	5,5-7,5	karmínová	4-6	žlutá
'Duchess of Sutherland'	VI-1.pol. VIII	9-13	červeně purpurová	6	zlatá
'Huldine'	2.pol.VI- -zač.IX	8,5	bílá, rub	6-7	bílá
'Kermesina'	VII-IX	4-6,5	fialový		
'Lady Betty Balfour'	VII-1.pol. IX	9,5-14	tmavě červená	4	hnědočervená
'Royal Velours'	VII, VIII	14-16	tmavě purpurová	5-6	žluto- bílá
'Ville de Lyon'	konec V- IX	12,5- 13,5	tmavě růžovočervená	5-6	zelenožlutá žlutá

Nově povolené odrůdy

Každoročně se nahrazují starší, již překonané odrůdy novými výkonnějšími, a to novošlechtěními i zahraničními odrůdami.

Z okrasných rostlin byly v roce 1991 zapsány do Listiny povolených odrůd:

Callistephus chinensis (L.) Nees - MARKÉTA (světle žlutá, nízká, záření "Kometa nízká"), GERDA (fialově modrá, k řezu, zařazení "Odrůdy ostatní k řezu"), GRETA (tmavší modrofialová, ze skupiny "G"), KATKA (bílá, k řezu, zařazení "Americká kráska").

Dahlia pinnata Cav. - PŘÁTELSTVÍ (semisuvositá, žlutooranžová s načervenalým žlázním, do středu žlutá), FATRA (lekňinovitá, sytě karmínově růžová s prosvítající oranžovou, špičky světle purpurově fialové), ALBÍNA (ponponkovitá, bílá, špičky středových květů světle růžové fialové), VERONIKA (ponponkovitá, růžově fialová), ESTER (lekňinovitá, světle červená, na rubu světlejší), MIRIAM (kaktusovitá, světle oranžově fialová), EURYDIKE (Asijské hybridy, květy sytě oranžové, výrazně tečkování, raná), RADKA (Asijské hybridy, květy šarlatově červené s červeným stínováním, u středu oranžové, bez tečkování, raná), BLANICE (Asijské hybridy, převísle květy, sytě žluté, do středu oranžové žluté, tečkování jemné, žluká, raná), LENKA (Asijské hybridy, květ oranžově červený, do středu červenooranžový až oranžový, výrazné tečkování, raná), RADKA (Asijské hybridy, květy šarlatově červené s červeným stínováním, u středu oranžové, bez tečkování, raná), BLANICE (Asijské hybridy, převísle květy, sytě žluté, do středu oranžové žluté, tečkování jemné, žluká, raná), EURYDIKE (Asijské hybridy, květy při nakvétání matně karmínově červené, u středu s prosvítající hnědorůžovou kresbou, později tmavě karmínově růžová, nevýrazné tečkování, raná), KARINA (Asijské hybridy, květy sytě oranžové, k okrajům tmavší, do středu žlutooranžové, tečkování výrazné, raná).

Freesia Klatt. - BETY (velké květy bílé, jícen žlutý, trubka zelenobílá, poloraná), HONY (květy velké, oranžově žluté, na spodních plátcích žlutooranžové, lem a jícen oranžový, poloraná).

Gladiolus L. - TRIO (skupina pestré, středně vysoká, květy hrubě zkadeřené, světle růžové, okraje poněkud sytější, velká purpurově červená skvrna, středem tmavší rýha vybíhající špičkou do svěle žlutého podkladu, raná), KARPO (skupina růžové, velkokvětá, květy sytě lososově růžové, skvrna méně výrazná, červenorůžová kresba, raná).

Pelargonium peltatum hort. - IVANKA (květy poloplné, sytě lososově růžové, v plném květu svítivě karmínově růžová, na horních květních plátcích s purpurově červenou kresbou), BOHUNKA (květy poloplné, purpurově fialové), LIANKA (květy

poloplné, růžově fialové, na horních květních plátcích purpurově červená kresba), EVKA (květy jednoduché, růžově červené, na horních plátcích červené, při dokvétání lososově růžové, list se žlutobílým lemem), ERIKA (květy poloplné, růžové, u starých květů karmínově růžové barvy, na horních květních plátcích žlutooranžově červené), PETRA F1 (raná až středně raná odrůda růžově fialové barvy, jednoduché květy, listy s kresbou), HANKA F1 (raná, květy karmínově růžové barvy, na horních květních plátcích oranžově červené), GITA F1 (raná až středně raná, oranžově červené), VENDULKA (Asijské hybridy, květ sytě oranžový, k okraji bez tečkování, poloraná), OTAVA (Asijské hybridy, květ sytě oranžový, výrazně tečkování, raná), LENKA (Asijské hybridy, květ oranžově červený, špičky světle purpurově fialové, ALBÍNA (ponponkovitá, bílá, špičky středových květů světle růžové fialové), VERONIKA (ponponkovitá, růžově fialová), ESTER (lekňinovitá, světle červená, na rubu světlejší), MIRIAM (kaktusovitá, světle oranžově žlutá, do středu žlutá), EURYDIKE (Asijské hybridy, květy při nakvétání matně karmínově červené, u středu s prosvítající hnědorůžovou kresbou, později tmavě karmínově růžová, nevýrazné tečkování, raná), KARINA (Asijské hybridy, květy sytě oranžové, k okrajům tmavší, do středu žlutooranžové, tečkování výrazné, raná).

Pelargonium zonale hort. - PETRA F1 (raná až středně raná odrůda růžově fialové barvy, jednoduché květy, listy s kresbou), HANKA F1 (raná, květy karmínově růžové barvy, na horních květních plátcích oranžově červené), GITA F1 (raná až středně raná, oranžově červené), VENDULKA (Asijské hybridy, květ sytě oranžový, k okraji bez tečkování, poloraná), OTAVA (Asijské hybridy, květ sytě oranžový, výrazně tečkování, raná), LENKA (Asijské hybridy, květ oranžově červený, špičky světle purpurově fialové, ALBÍNA (ponponkovitá, bílá, špičky středových květů světle růžové fialové), VERONIKA (ponponkovitá, růžově fialová), ESTER (lekňinovitá, světle červená, na rubu světlejší), MIRIAM (kaktusovitá, světle oranžově žlutá, do středu žlutá), EURYDIKE (Asijské hybridy, květy při nakvétání matně karmínově červené, u středu s prosvítající hnědorůžovou kresbou, později tmavě karmínově růžová, nevýrazné tečkování, raná), KARINA (Asijské hybridy, květy sytě oranžové, k okrajům tmavší, do středu žlutooran

OBSAH

Jaroslav Šubr: Park jako místo /k/ dialogu.
 Dana Marcinková: Rekonštrukcia areálu kaštieľa v Dubnici nad Váhom.
 Ivan Tomaško: Rekonštrukcia prírodné-krajinárskeho parku v Dubnici nad Váhom.
 Ľubica Lešinská: Historické parky trnavského regiónu.
 Jan Ondřej: Využívání nebo zneužívání historických parků a zahrad.
 Ivar Otruba: K zamyšlení.

Jaroslav Šubr: Parky jižních Čech.
 Božena Pacáková-Hošťálková: Evropská barokná zahrada a její současné užití.

Zdenka Rešovská: Naša snaha - mestský úrad zelené.
 Zdeněk Tupý: Výtvarné a estetické aspekty zahradných architektonických a krajinárských tvorb a její sociologické a psychologické hodnoty.

Zdenka Rešovská: Spontánne rastúca flóra mesta.
 Alena Salášová: Niektoré problémy tvorby územných systémov ekologickej stability.
 Ivan Juhás: Metódy dialkového prieskumu Zeme pri tvorbe krajino-ekologických podkladov - 2. časť.
 Miroslava Teterová, Jan Macháč: Současná situace ve výrobě osiva trav pro nezemědělské zatravňování.
 Jan Ondřej: Kvalitní hydroizolační fólie - záruka zdárného ozelenění střech.
 Jan Ondřej: Travnatá parkoviště zpevněná vegetačními prefabrikáty.
 Eva Bardovská: Rostliny pnoucí a popínavé - Clematis.

AUS DEM INHALT

Jaroslav Šubr: Der Park als Gegenstand zum Dialog.
 Dana Marcinková: Rekonstruktion des Schlossareals Dubnica nad Váhom.
 Ivan Tomaško: Rekonstruktion des naturnahehaften Parkes in Dubnica nad Váhom.
 Ľubica Lešinská: Historische Parkanlagen der Region Trnava.
 Jan Ondřej: Ausnutzung oder Missbrauch historischer Parkanlagen und Gärten.
 Ivar Otruba: Zu Bedenken.
 Jaroslav Šubr: Die Parkanlagen Südböhmens.
 Božena Pacáková-Hošťálková: Der europäische Barockgarten und seine derzeitige Nutzung.
 Zdenka Rešovská: Unser Bestreben - das Gartenamt.
 Zdeněk Tupý: Gestalterische und ästhetische Aspekte der garten architektonischen und landschaftlichen Gestaltung und ihre soziologischen und psychologischen Werte.
 Zdenka Rešovská: Spontanwachsende Flora der Stadt.
 Alena Salášová: Einige Probleme der Gestaltung der Gebietssysteme ökologischer Stabilität.
 Ivan Juhás: Methoden der Fernuntersuchung der Erde bei der Erarbeitung landschaftsökologischer Unterlagen - 2. Teil.
 Miroslava Teterová, Jan Macháč: Die derzeitige Situation in der Produktion von Saatgut für nichtlandwirtschaftliche Rasen.
 Jan Ondřej: Hydroisolierende Folie von Qualität - Bürgschaft für das Gelingen der Begrünung von Dächern.
 Jan Ondřej: Rasenparkplätze befestigt mit vegetativen Präfabrikaten.

FROM THE CONTENTS

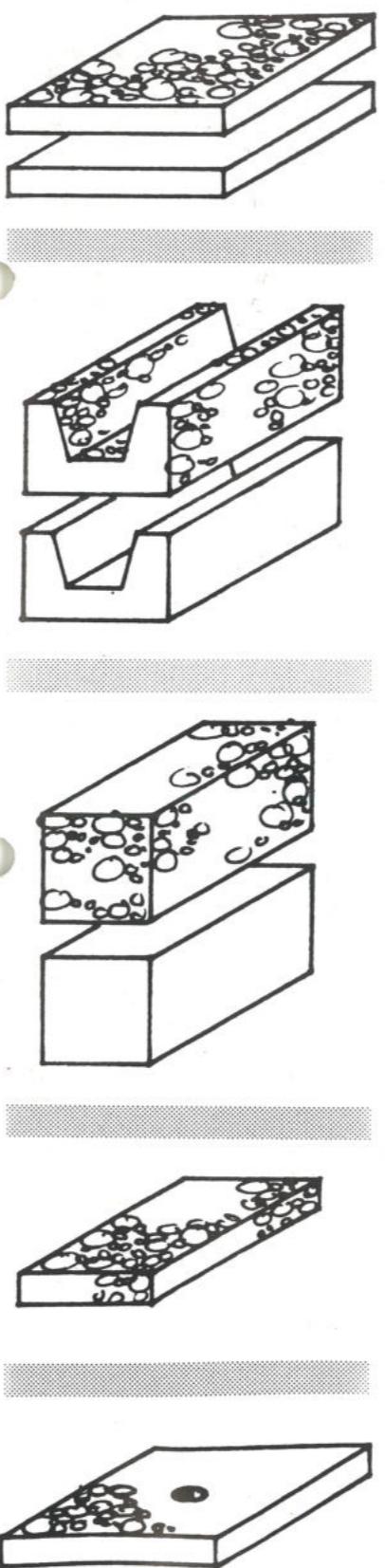
Jaroslav Šubr: Park as a place for dialogue.
 Dana Marcinková: The renewal of Dubnica nad Váhom Manor.
 Ivan Tomaško: The renewal of nature scenery park in Dubnica nad Váhom.
 Ľubica Lešinská: Historical parks of Trnava region.
 Jan Ondřej: Use or misuse of historical parks and gardens?
 Ivar Otruba: To ponder on.
 Jaroslav Šubr: Parks of South Bohemia.
 Božena Pacáková-Hošťálková: The European Baroque garden and its contemporary way of use.
 Zdenka Rešovská: Our aim - municipal department of city open space.
 Zdeněk Tupý: The fine arts' and aesthetic aspects of landscape creation and their sociological and psychological value.
 Zdenka Rešovská: Spontaneous flora in urban areas.
 Alena Salášová: Some problems in biotope network establishing.
 Ivan Juhás: The method of distant earth survey used in countryside-ecological elaborates - II cont.
 Miroslava Teterová, Jan Macháč: Contemporary situation in seed stock production for non-agricultural grassland.
 Jan Ondřej: Quality hydroisolation layer - guarantee of successful roof landscaping.
 Jan Ondřej: Lawny parking sites paved by vegetational prefabricated stones.
 Eva Bardovská: Climbers and creepers - Clematis.

Záhrada-park-krajina. Publikace Společnosti pro zahradní a krajinářskou tvorbu - 3. a 4. číslo /1991/.
 Sestavili: Ing. Eva Krutá, Ing. Jan Ondřej. Grafická úprava obálky: Ing. Dana Marcinková. Technický redaktor: akadem. malíř Otakar Procházka. Vytiskl Jihočeské tiskárny, provoz 6, Jindřichův Hradec.

Napriev strane obálky situácia navrhovaného stavu rekonštrukcie parteru, nádvoria a predpolia kaštieľa v Dubnici nad Váhom.
 Autori projektu: Ing. arch. Milica Marcinková, Ing. Dana Marcinková.
 Na štvrtnej strane obálky štúdia Slovenského námestia v Brne z r. 1913 /L. Migge/ a z r. 1991 /Ing. J. Šubr, Ing. J. Tupá/ - k Elánku Park ako miesto /k/ dialogu.

Nakladatelství
KVĚT nabízí
v roce 1992

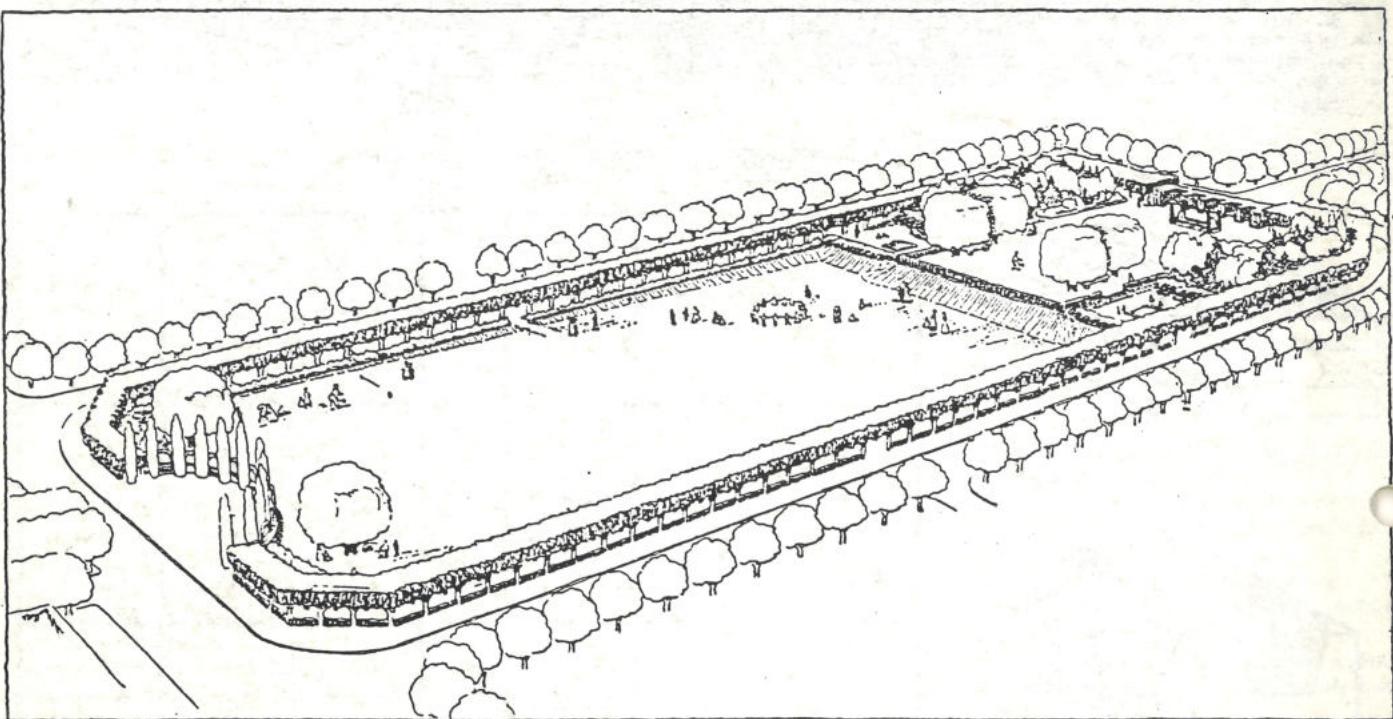
Ceník výrobků

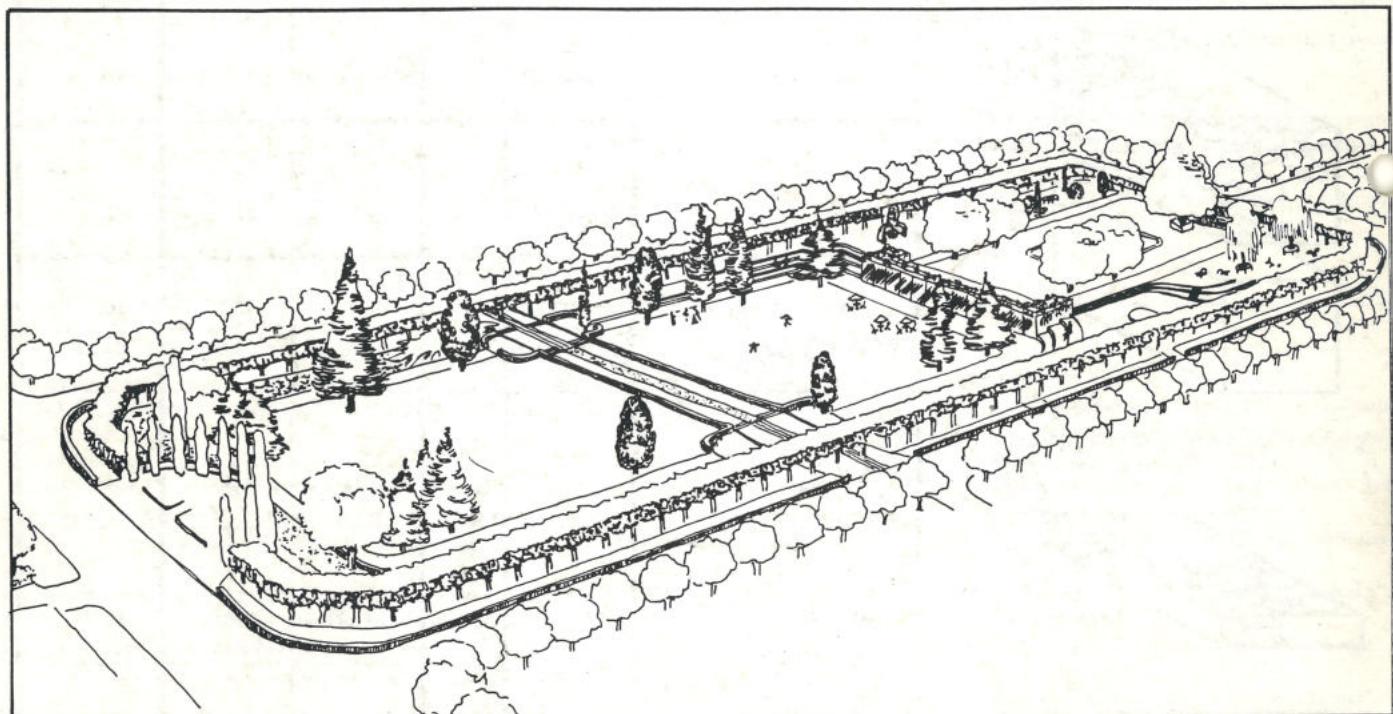
Název výrobku	Rozměr	Mj	Cena (Kčs)		Obchodní cena
			bez daně	s daní	
Dlažba betonová vymývaná	300x300x40	m ²	93,50	106,-	115,-
Betonová dlažba hladká	400x400x50	m ²	97,-	110,-	120,-
Žlabovka betonová vymývaná	300x300x40	m ²	72,5	82,5	90
Žlabovka betonová hladká	400x400x50	m ²	76,5	87,5	95,-
Žlabovka betonová vymývaná	350x200x125	ks	13,8	15,7	17,-
Žlabovka betonová hladká	350x200x125	ks	7,9	9,-	9,8
Zdíci tvarovka betonová vymývaná	315x150x100	ks	12,6	14,5	16,-
Zdíci tvarovka betonová hladká	315x150x100	ks	7,8	8,9	9,7
Krycí deska betonová vymývaná	315x190x40	ks	10,5	12,-	13,-
Stojan pro slunečník betonový vymývaný	300x300x100	ks	42,3	48,3	53,2
Stojan pro slunečník betonový vymývaný	400x400x100	ks	51,4	58,6	64,7
Zahradní stolička buk, vymývaný bet.		ks	267,0	344,-	361,2
Zahradní stolička buk, hladký, bet.		ks	247,0	318,-	333,9
Zahradní stůl deska buk	1500x600x65	ks	455,5	517,6	545,-

Platnost: od 1.5. 1991

Agrostav Jevíčko, PSČ 569 43, tel. 0462/952 11, telex: 196755

Perspektiva nejstaršího návrhu parku na Slovanském náměstí v Brně /L. Migge, 1913/.

Nejnovější studie úpravy Slovanského náměstí v Brně /ing. J. Šubr, spolupráce ing. J. Tupá, 1991/ maximálně respektuje původní řešení.